

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בניים בני בני כשתילי זתים סביב לשלחנם,
חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת וירא

אות א

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו שמשון חיים ב"ר

נחמן מיכאל נחמני ולה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני כ-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושויו וספריו יזכה לישועות בבניי חיי ומזוני

נלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון הצבואר'
לזכות והצלחת

האשה
אסתר בת דינה אורה
ובתה היקרה הנולדה לה לעזל טוב
מינדל שתחי'
לאורך ימים ושנים טובות

זכות הצבואר הקדו'
הבטחותיו וברכותיו

יעצרו לה ולבעלה היקר שיחי' שיזכו
לגדלה לתורה ולחופה ויעששים טובים יחד
עם בניהם היקרים זאב ני"ו, שעחה ני"ו,
בליעא רבקה הי"ו לראות תמיד רוב שעחה
ונחת שתתן בריאות עושר ועושר ועתנך
שפע ברכה והצלחה ועלא ה' עשאלות
לבם לטובה ולברכה

לשוחפות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שמשון
ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"

לקבלת הגיוון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאסקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"ג ולקחת חלק בהוצאות
והפצת המליונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מרבנטל (17) סניף 635
מספר החשבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו מן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

זכות הצדיק ודביו תורתו הקדושים יגן מכל
צרה וצוקה, ויושפע על הלומדים ועל המסייעים
בני חיי זמננו ועל טוב סלה
כהנחתו
בהקדמת ספריו.

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעמיק ברבדי רבנו ולבארם בראוי עד היכן שמשנת ידנו, אולם דברי רבנו עמוקים מני ים ואין כמותנו כלל להתגדר ולומר שהשגנו את עומק דבריו ודעונו, ובראי לא לקבוע כשה שכתב שזה הפרוש המוחלט ברביו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים הי"ו שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל או רבותנו הקדמונים, בודאי לא על רבנו הקדוש ז"ע יהיה תלונתכם כי אם עלינו, ובקשתנו שטוהה לטי מאלומדים אשר יכן וימצא פירושים ודרכים ויתר דאיים בהבנת דברי רבנו, אא מנטי שמיצאם לרדנו ככרי שנוכל לתקנם ולשלכם במהרהודות הבאות, ובוה יהיה הלקו עמנו כובי הרבים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים,
וכן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תידענו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

פְּרֶשֶׁת וַיְרֵא

א

פְּסוּק (בראשית יח, א) 'וַיְרֵא אֵלָיו ה', רְמִי בַר חֲמָא בְּזַה שְׁהִיה יוֹם שְׁלִישִׁי פְּרֶשׁ רִשׁ"י, לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה, לְמִילְתּוֹ, וּמָנָא לִיה שְׁהִיה דְּוָקָא יוֹם אָמַר רְמִי בַר חֲמָא, יוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ שְׁלִישִׁי, וְגַם מַה שְׁיִיכּוּ דְבַרֵּי רְמִי בַר הִיָּה וּבָא תְקַדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא וְכוּ', עב"ל. חֲמָא לְהָא שְׁפַרְשׁ רִשׁ"י בְּתַחֲלָה לְבַקֵּר וּבְכַבֵּר צְוּחוֹ בּוֹ קַמְאֵי דְקַמְאֵי, מְאִי בְּעֵי אֶת הַחוּלָה.

פסוק וירא אליו וכו' פרש רש"י לבקר את החולה יום שלישי למילתו היה

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

א

ענייני התרפאות אברהם ממילתו, וביאור פתיחת פתח לגרים על ידי המילה

הקדמונים הקשו קושיות עצומות בדברי רמי בר חמא¹, מְאִי בְּעֵי – מה רצה רמי בר חמא להשמיענו בְּזַה שְׁהִיה יוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ. וּמָנָא לִיה – מנין לו לרמי בר חמא, שְׁהִיה דְּוָקָא בְּיוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ, ולא באחד משאר הימים שלאחר המילה. וְגַם הקשו, מַה שְׁיִיכּוּ דְבַרֵּי רְמִי בַר חֲמָא – מהי השייכות בין מה שהקב"ה בא ביום שלישי למילתו, לְהָא – עם מה שְׁפַרְשׁ רִשׁ"י בְּתַחֲלָה שֶׁהַקַּב"ה נִרְאָה לְאֲבִרָה כְּדִי לְבַקֵּר אֶת

דקדוקים בטעם שנראה אליו הקב"ה, ובאיזה יום למילתו היה

בפְּסוּק (בראשית יח, א)² 'וַיְרֵא אֵלָיו ה', פְּרֶשׁ רִשׁ"י, שֶׁהַקַּב"ה נִרְאָה לְאֲבִרָה, כְּדִי לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה – שהיה חולה מחמת שמל עצמו³. אָמַר רְמִי בַר חֲמָא, אוֹתוֹ יוֹם שָׁבוּ נִרְאָה הַקַּב"ה לְאֲבִרָה, יוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ הִיָּה, וּבָא תְקַדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא וְכוּ' וּשְׁאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ, עב"ל.

וּבְכַבֵּר צְוּחוֹ בּוֹ קַמְאֵי דְקַמְאֵי – המפרשים

ציונים ומקורות

בהמשך דברי רבינו) בשם רבותיו. והקושיא הראשונה והשלישית שמביא רבינו, הובאו באותו לשון גם בספר עמק הלכה (לרבי מנחם מגלי ב"ב ברוך הלוי מלבו, בפסוק 'ויבן שם מזבח' – בראשית יב, ז). וראה בספר פורת יוסף (לבעל התולדות יעקב יוסף, בפרשתינו) שהביא שכבר צווחי ביה קמאי וכו', יעוד, מאי בעי רבי חמא כאן, דבלאו הכי אתי שפיר, ואם בא להודיענו שהיה יום שלישי למילתו, זהו גופיה מנא ליה, ואם נפקא ליה ממה דכתיב (בראשית לד, כה) 'זיהי ביום השלישי בהיותם כואבים,

א. לשון הפסוק, 'וַיְרֵא אֵלָיו ה' בְּצִלְנֵי מְקָרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵקֶל קָחַם הַיּוֹם'. ב. הם דברי רבי חמא בר חנינא בסוטה (יד, א). ג. לפנינו, רבי חמא בר חנינא. ד. הם דברי רבי חמא בר חנינא בכבא מציעא (פו, ב). ה. ראה בפירוש הרא"ם מזרחי, שבתוך דבריו יישב הדקדוקים שדקדק רבינו. וראה בזה במהרש"א (ח"א ב"מ פו, ב ד"ה ומ"ש ביום). וכעין זה הקשה בספר עמודיה שבעה (לרבי בצלאל ב"ר שלמה מקוברין, המכונה רבי בצלאל הדרשן, עמוד הראשון ברית אברהם אות ה, הו"ד

אֲבָרְהָם כְּדֵי לְרַפְּאוֹתוֹ, וְשָׁלַח לוֹ רַפְּאֵל
 לְרַפְּאוֹתוֹ (ב"מ פו, ב), וְלֹא הִקְפִּיד
 לְרַפְּאוֹת גַּם כָּל יְלִידֵי בֵיתוֹ שֶׁנִּמְלְאוּ
 אֹתוֹ, וְכִי כִּף עוֹשִׂין לְבַנְי לְוִיָּה (חולין ז,
 א), וְלָמָּה לֹא מְצִינּוּ בְּדַבְּרֵי רַז"ל רְמוֹ
 מִזֶּה שְׁנֵם יְלִידֵי בֵיתוֹ נִתְרַפְּאוּ אֹתוֹ,

וַעֲזוּד יֵשׁ לְדַקְדָּק, אִיךְ יִתְקַשֵּׁר סוּף
 הַפְּסוּק 'כָּחֵם הַיּוֹם' עִם 'וַיֵּרָא
 אֵלָיו'.

וַנִּרְאֶה לְתַרְנֵן, דְּרַמִּי בַר חֲמָא
 הַרְגִּישׁ דְּמָאֵי שְׁנָא
 שֶׁהִקְפִּיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַקֵּר אֶת

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

הוֹקֵשָׁה לוֹ, דְּמָאֵי שְׁנָא שֶׁהִקְפִּיד הַקְדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא לְבַקֵּר אֶת אֲבָרְהָם כְּדֵי
 לְרַפְּאוֹתוֹ, וְגַם שָׁלַח לוֹ אֶת הַמְּלֶאךָ רַפְּאֵל
 לְרַפְּאוֹתוֹ מִמִּילְתּוֹ (ב"מ פו, ב), וְלֹא הִקְפִּיד
 לְרַפְּאוֹת גַּם כָּל יְלִידֵי בֵיתוֹ שֶׁנִּמְלְאוּ אֹתוֹ,
 כְּכַתוּב (בראשית יז, כז) וְכָל אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יְלִידֵי
 בֵּית וּמְקַנֵּת פְּסָף מֵאֵת בֶּן נֶכֶד נִמְלְאוּ אֹתוֹ,
 וְכִי כִּף עוֹשִׂין לְבַנְי לְוִיָּה – לְבַנֵּי הַחֲבוּרָה,
 שְׁאִין מְסִייעִים לָהֶם בְּצַרְכֵיהֶם, אֲלֵא
 מְנִיחִים אוֹתָם בְּצַרְתָּם (חולין ז, א), וְהֵינּוּ
 יְלִידֵי בֵיתוֹ, שֶׁנִּתְחַבְּרוּ עִם אֲבָרְהָם אֲבִינוּ
 לְקִיּוּם מִצְוַת הַמִּילָה, וְאִף הֵם הֵיוּ חוֹלִים
 כְּמוֹתוֹ, וְלָמָּה לֹא מְצִינּוּ בְּדַבְּרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל
 שׁוֹם רְמוֹ מִזֶּה שְׁנֵם יְלִידֵי בֵיתוֹ נִתְרַפְּאוּ אֹתוֹ

הַחוֹלָה, שֶׁמְדַבְּרֵי רַש"י נִרְאֶה שֶׁלְפִי שְׁפִירֵשׁ
 שֶׁהִקְב"ה בָּא לְבַקֵּר אֶת הַחוֹלָה, הוֹכֵרַח
 הַהוֹסִיף וּלְבָאָר, שֶׁזֶה הִיָּה בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 לְמִילְתּוֹ, וְקֵשָׁה, מֵהוּ הַהֲכֵרַח לְכַךְ.

וַעֲזוּד יֵשׁ לְדַקְדָּק בְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק, אִיךְ
 יִתְקַשֵּׁר מֵה שֶׁכְּתוּב בְּסוּף הַפְּסוּק 'וְהוּא יָשָׁב
 פְּתַח הָאֵהָל כָּחֵם הַיּוֹם' – וְהֵינּוּ בַחֲצוֹת
 הַיּוֹם, כְּשֶׁהִשְׁמַשׁ מִחֲמַמַּת בְּיוֹתֵר (בְּרֻכּוֹת כז,
 א), עִם מֵה שֶׁכְּתוּב בַּתְּחִילָתוֹ 'וַיֵּרָא אֵלָיו',
 וּמִדְּעוֹ הַשְּׁמִיעֵנוּ הַפְּסוּק שֶׁבִשְׁעָה שְׁבָה
 נִרְאֶה הַקְב"ה לְאֲבָרְהָם, הִיָּה חֵם בְּיוֹתֵר.¹

יְלִידֵי בֵיתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם

נִתְרַפְּאוּ בְּמִרְגְּלִית שֶׁבְּצוּאָר אֲבָרְהָם

וַנִּרְאֶה לְתַרְנֵן, דְּרַמִּי בַר חֲמָא הַרְגִּישׁ –

צִיּוּנִים וּמְקוּרֹת

לְרַפְּאוֹתוֹ. ט. לִשׁוֹן הַגְּמָרָא, זִישָׁא עֵינֵי וַיֵּרָא
 וְהֵנָּה שֶׁלֶשָׁה אֲנָשִׁים נֹצְבִים עֲלָיו (בראשית יח, ב)
 וְכו', מֵאֵן נִינְהוּ שֶׁלֶשָׁה אֲנָשִׁים, מִיכָאֵל וּגְבִירָאֵל
 וּרְפָאֵל. מִיכָאֵל שְׁבָא לְבִשְׂר אֶת שְׂרָה, רְפָאֵל שְׁבָא
 לְרַפָּא אֶת אֲבָרְהָם, גְּבִירָאֵל אוֹל לְמַהֲפַכִּיה לְסֻדּוֹם.
 י. כְּלוּמֵר, מֵמָה שֶׁאִמְרוּ שֶׁהִקְב"ה נִרְאֶה לְאֲבָרְהָם כְּדֵי
 לְרַפְּאוֹתוֹ, וְגַם שֶׁלַח אֶת הַמְּלֶאךָ רַפְּאֵל לְרַפָּא אֶת
 אֲבָרְהָם, מִשְׁמַע שֶׁהִקְב"ה דָּאֵג רַק לְרַפְּאוֹת אוֹתוֹ, וְלֹא
 דָּאֵג לְכָל הַנִּימְלִיִּים אֹתוֹ. וְקֵשָׁה, לְמָה בְּאִמַּת לֹא דָּאֵג
 גַּם לָהֶם. יא. לִשׁוֹן הַגְּמָרָא, דְּרַבִּי פְּנַחֵס בֶּן יֵאִיר
 הוּא קְאָזִיל [הִיָּה הוֹלֵךְ לְהַתְעַסֵּק] לְפִדְיוֹן שְׁבוּיָיו. פִּגְעַ
 בִּיה בְּגִינָאֵי נְהָרָא [נִהַר שֶׁשְׁמוֹ גִּינָאֵי], אִמֵּר לִיָּה רַבִּי

וְכַפִּירוֹשׁ הַרְמַב"ם, אִם כֵּן, בְּלֹא רַבִּי חֲמָא גַם כֵּן נִדַּע
 דְּמִסְתַּמָּא הִיָּה בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי מִפְּסוּק 'וַיְהִי וְגו'.
 ו. לִשׁוֹן הַגְּמָרָא, מֵאֵן תְּנָא לְהָא דַתְנַן, ז'חֵם הַשְּׁמֶשׁ
 וְנִמְס' (שְׁמוֹת טז, כא), בְּאַרְבַּע שְׁעוֹת. אֲתָה אוֹמֵר
 בְּאַרְבַּע שְׁעוֹת, אוֹ אֵינוּ אֲלֵא בְשֵׁשׁ שְׁעוֹת, כְּשֶׁהוּא
 אוֹמֵר 'כְּחוֹם הַיּוֹם', הִרִי שֵׁשׁ שְׁעוֹת אִמּוֹר, הָא מֵה אֲנִי
 מְקִיִּים ז'חֵם הַשְּׁמֶשׁ וְנִמְס', בְּאַרְבַּע שְׁעוֹת.
 ז. וְאִמְנָם אִמְרוּ חוֹז"ל (ב"מ פו, ב) שֶׁהִקְב"ה הוֹצִיא
 חֲמָה מְנֻרְתִּיקָה, בְּשִׁבִיל שֶׁהָאוֹרְחִים לֹא יִטְרִיחוּהוּ,
 אֲבָל אֵינן בּוֹהָ טַעַם לְמִשְׁמַעוֹת לִשׁוֹן הַפְּסוּק שְׁבָא
 לְהַשְּׁמִיעֵנוּ שֶׁנִּתְרַאֶה הַקְב"ה אֵלָיו דּוֹקָא כְּחוֹם הַיּוֹם.
 ח. רַבִּינוּ מוֹכִיחַ בְּהַמְשַׁךְ דְּבִרְיוֹ, שֶׁהִבְיָקוֹר הִיָּה כְּדֵי

בְּתֵרָא פֶּרְק קַמָּא (טו, ב) רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אוֹמֵר, מְרַגְלִית טוֹבָה הֵיִתָּה תְלוּיָה בְּצוּאָרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם שֶׁכָּל חוֹלָה שְׂרוּאָה אוֹתָהּ, מִיָּד מְתַרְפֵּא. וְהִקְשׁוּ בַּתּוֹסְפוֹת (ר"ה שכל), וְהָא בִּימֵי אַבְרָהָם אִפְתִּי לֹא

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

ב) "רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אוֹמֵר, מְרַגְלִית טוֹבָה [-יהלום] הֵיִתָּה תְלוּיָה בְּצוּאָרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, שֶׁכָּל חוֹלָה שְׂרוּאָה אוֹתָהּ, מִיָּד מְתַרְפֵּא", וממילא ילידי ביתו לאחר שנימולו הסתכלו במרגלית זו, והתרפאו, ולכך לא הוצרכו לרפואה ע"י הקב"ה או המלאך.

בימי אברהם היה רק חולי של מכה וְהִנָּה הִקְשׁוּ בַּתּוֹסְפוֹת (ר"ה שכל)¹⁰, וְהָא בִּימֵי אַבְרָהָם אִפְתִּי - עֲדִיין לֹא הֵיָה

אֶלָּא דְּוָקָא אָמְרוּ לְרַפְּאוֹת אָת אַבְרָהָם, וְתוֹ לֹא.

אֶלָּא וְדָאי צְרִיךְ לִזְמַר, שְׁיִלְיָדֵי בֵּיתוֹ לֹא הָיוּ צְרִיכִים לְרַפְּאוּהָ. וְהַטַּעַם שֶׁלֹּא הָיוּ צְרִיכִים, מִשּׁוּם דְּאִיתָא בְּבִבְא

על ידי המלאך או הקב"ה, אֶלָּא דְּוָקָא אָמְרוּ שְׁבָא רַפְּאֵל הַמְּלַאךְ לְרַפְּאוֹת אָת אַבְרָהָם, וְתוֹ לֹא - ולא אמרו שבא לרפואות גם את שאר אנשי ביתו.¹¹

אֶלָּא וְדָאי צְרִיךְ לִזְמַר, שְׁמַחַמַּת אִיזוּה סִיבָה יְלִידֵי בֵּיתוֹ לֹא הָיוּ צְרִיכִים לְרַפְּאוּהָ מִמִּילְתָּם עַל יְדֵי הַמְּלַאךְ אוֹ הַקַּב"ה. וְנִרְאָה הַטַּעַם שֶׁלֹּא הָיוּ צְרִיכִים לְרַפְּאוּהָ, מִשּׁוּם דְּאִיתָא בְּכַרְיִיתָא בְּתֵרָא פֶּרְק קַמָּא (טו),

ציונים ומקורות

היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרוואה אותו, מיד מתרפא, ע"כ. אכן גם בתוספתא (קידושין פ"ה ה"ז) הגירסא היא, מרגלית טובה. וכמה מפרשים [עקידת יצחק (שער יח פ' לך לך), אלשיך (ישעיהו מה, ו)] העתיקו את דברי הגמרא כגירסת רבינו. יד. ראה ברשב"א (המובא בעין יעקב) שביאר את עומק הענין, ו'המרגלית הטובה' היינו רק 'משל', עיי"ש שאברהם אבינו היה חכם השלם בידעתו ונדבק שכלו בחכמה הטבעית ובחכמה האלוקית, ומרגלית טובה שבצוארו, היינו שהנהיג ו'הרגיל' והמשיך אליו תלמידים הרבה בצוארו, היינו בדיבורו. ועל ידי זה היה החולה מתרפא. וזה לשון המהרש"א (ב"ב שם ד"ה ומ"ש רשב"י), לפי שיש בענין רפואת הגופות לחליים דברים סגוליים, ויש רפואות טבעיות לפי החולה אם קר ואם חם, ולח ויבש, ואברהם אבינו ידע בכל גם רפואות סגוליים, וזו היא האבן טובה שהוא דבר סגוליי שכל חולה היה מתרפא ממנו בדברים סגוליים, וכשמת אברהם נגנזו כל אותן הדברים הסגוליים. טו. לשון התוספות, ואם תאמר, והא

פנחס, גינאי, חלוק לי מימך ואעבור בך, [נאמר לו הנהר], אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני וכו'. אמר ליה רבי פנחס בן יאיר לנהר, אם אי אתה חולק מימך, גזורני עליך שלא יעברו בך מים לעולם. חלק ליה [הנהר מימיו, ועבר בון וכו', הוה התם ההוא טייעא דלווה בהדייהו [היה שם סוחר ערבי שהתלוה אתם]. אמר ליה [רבי פנחס לנהר], חלוק ליה נמי להאי טייעא. משום דלא לימא אינשי, וכי כך עושים לבני לווה, חלק ליה נמי, ע"כ. והרי מבוואר שם, שכשנעשה נס לרבי פינחס בן יאיר ונבקע הנהר עבורו, דאג רבי פינחס לכך שיבקע גם לבן לוייתו אף על פי שהיה ערבי. ומה שעשה רבי פינחס כן, היינו בודאי משום שידע שכך דרכו של הקב"ה שכשהוא משנה את הטבע עבור הצדיק, הוא עושה כן גם עבור בן לוייתו. ועל כן מקשה רבינו, למה לא עשה הקב"ה נס גם לכל בני לוייתו של אברהם שנימולו עמו. יב. וכך הקשה בדברי דוד (להט"ז, ריש פרשתנו). יג. לשון הגמרא, 'וה' ברך את אברהם בכל' (בראשית כד, א) מאי 'בכל' וכו', רבי שמעון בן יוחי אומר, אבן טובה

הָיָה חֲלִי בְּעוֹלָם, דְּאִמְרִינָן בְּהַשׁוֹכֵר אֶת
הַפּוֹעֲלִים (ב"מ פז, א) עַד יַעֲקֹב לֹא הָוָה
חֹלְשָׁא, וְתַרְצוּ, דְּהִכָּא בְּחֲלֵי שְׁל מְכָה
אִירִי. וּבַעַל עֲמוּדֵיהּ שְׁבַעָה (עמוד הראשון,

זרע שמשון המבואר

הקב"ה לבקר את החולה, הוקשה לו
כקושיית התוספות, שהרי בזמנו של
אברהם עדיין לא היו חולים, ועל כן
הוצרך להוסיף שזה היה ביום השלישי
למילתו, והיינו כתירוץ התוספות הנ"ל,
שהקב"ה בא לרפאותו מחולי של המכה
של המילה, ולא ממחלה טבעית.

אם היה אברהם מתרפא מהמרגלית, לא
היתה המילה נסיון עבורו

וּבַעַל עֲמוּדֵיהּ שְׁבַעָה (שם) הוֹסִיף לְחַקְשׁוֹת,
אִיךָ הָיָה אֲבָרָהֶם רֹפֵא – מרפא אחרים, וְלֹא
לו – לעצמו, דהיינו, לְמָה כשנחלה מחמת
המילה, לֹא הִסְתַּבֵּל הוּא עֲצָמוּ בְּמַרְגְּלִית
טוֹבָה שְׁהִיתָה תְלוּיָהּ לוֹ בְּצִנְאוֹרוֹ וְהִיא מִתְרַפָּא
בְּכַךְ תִּיכַף לֵאחֲרֵי הַמִּלָּה, וְלָמָּה כָּבֵל צַעַר
וְכָאֵב בְּחֻנָּם, עַד יוֹם שְׁלִישִׁי לְמִלְתּוֹ שְׁבָא
הַקַּב"ה לְרַפְאוֹת אוֹתוֹ.¹⁰

חֲלִי בְּעוֹלָם, דְּאִמְרִינָן בַּגְּמֵרָא בְּהַשׁוֹכֵר אֶת
הַפּוֹעֲלִים (ב"מ פז, א)¹⁰, עַד יַעֲקֹב לֹא הָוָה
חֹלְשָׁא – לא היה חולי בעולם, והיה אדם
מת בפתע פתאום, וביקש יעקב אבינו
מהקב"ה שיחלה האדם כשמתקרב יום
מותו, בשביל שיוכל לצוות לבני ביתו.
ואם כן, בימי אברהם לא היה שום חולה
שהוצרך להתרפאות על ידי המרגלית.
וְתַרְצוּ, דְּהִכָּא בְּחֲלֵי שְׁל – הבא מחמת מְכָה
אִירִי, שֶׁהִיא שִׁיךְ שִׁיחֵלָה בּוֹ אָדָם גַּם
לְפָנֵי בְקִשְׁתָּ יַעֲקֹב מִהַקַּב"ה, וְאוֹתָם חוֹלִים
שִׁחְלוּ עַל יְדֵי מְכָה, הַתְרַפְּאוּ עַל יְדֵי
הַהִסְתַּכְלוֹת בְּמַרְגְּלִית. אַבְל מִחֵלָה שְׁלֵא
מִחֲמַת מְכָה, לֹא הִיתָה עַד יַעֲקֹב. וְעַל פִּי
זֶה בִיאוֹר הַעֲמוּדֵיהּ שְׁבַעָה (עמוד הראשון,
ברית אברהם אות ה)¹¹ אֵת שְׁנֵי הַעֲנִיּוּנִים
שֶׁבְּדַבְּרֵי רַבִּי חֲמָא, שְׁעַל מָה שֶׁאִמְרָא שְׁבָא

ציונים ומקורות

שהיה רואה אותה מתרפא, והקשו שם בתוספות,
ותיפוק ליה שבימי אברהם אבינו לא היה חולה,
ותירצו, חולה של מכה מיהו הויא, והנה רבי חמא
בר חנינא היה קשה ליה קושיית התוספות וכו', ובא
לתרץ כתירוץ התוספות ואומר, יום ג' למילתו היה,
והיינו חולה של מכה, ולא חולה טבעית, עכ"ל. אבל
קשה למה נחית למניינא באומר יום ג' למילתו היה.
ועוד קשה גם לדברי התוספות שחולי של מכה היה,
ואם כן קשה איך היה אברהם רופא ולא לו, למה לא
הסתכל במרגליות הטובה התלויה בצוארו, וסבל צער
וכאב חנם וכו'. יח. באמרי נועם (מבעלי
התוספות, פרשת וירא ד"ה אמרינן, הובא במהרש"א
ב"ב שם) הקשה, למה לא היה אברהם מתרפא באבן

בימי אברהם אכתי לא היה חולי בעולם, כדאמרינן
בהשוכר את הפועלים, דעד יעקב לא הוה חולשא,
ועד אלישע לא הוה דאיחלש ואיתפת. ומצינן למימר,
דהכא בחולה של מכה איירי. ורבינו תם ור"י
מפרשים, דעד יעקב לא הוה דאיחלש, היינו חולי של
מיתה, מכאן ואילך הוה דאיחלש חולי של מיתה, ולא
הוה דאיתפת, עד אלישע. טז. לשון הגמרא, עד
יעקב לא הוה חולשא, אתא יעקב בעא רחמי והוה
חולשא, שנאמר (בראשית מח, א) וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה
אֲבִיךָ חוֹלֵה. יז. לשון העמודיה שבעה, והנה
שמעתי מרבתי וכו', כי אמרו רבותינו ז"ל (ב"ב) על
הפסוק ויה' ברך את אברהם בכל, מרגלית טובה
היתה תלוי בצוארו של אברהם אבינו, וכל חולה

וְלִדְדִין לֹא קָשָׁיָא מִיְדֵי, שְׁאִין חֲכֵי נְמִי
שְׁיִלְיָדִי בֵיתוֹ נִתְרַפְּאוּ מִיַּד אוֹ
בְּיוֹם רְאִשׁוֹן אוֹ בְּיוֹם שְׁנִי, לְפִי שְׁנִסְתְּכְלוּ
בְּמַרְגְּלִית שְׁבַצְוֹאָרוֹ, אֲכָל אֲבָרְהָם לֹא
רָצָה לְהִסְתַּכַּל בָּהּ, כְּדֵי לְקַבֵּל יוֹתֵר
שְׂכָר, דְּלָפּוֹם צַעְרָא, אֲנָרָא (אבות פ"ה
מכ"ג).

וְעוֹד, לְפִי שְׁמַצּוּהָ זֹה הִיא אַחַת
מֵעֲשָׂרָה נְסִינּוֹת שְׁלוֹ, אִם
הָיָה מִתְרַפָּא מִיַּד, לֹא הָיָה זֶה נֶחֱשֵׁב
לְנִפְיוֹן, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים הָעוֹלָם שֶׁהַפְּעַם
שֶׁנִּתְרַצָּה אֲבָרְהָם לְצוּוֹי הַמָּקוֹם שֶׁל
הַמַּיְלָה, לְפִי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ
לְרַפְּאוֹת עֲצָמוֹ מִיַּד. וּמִשׁוֹם חֲכֵי, לֹא

זרע שמשון המבואר

וְלִדְדִין - וּלְנוֹ לֹא קָשָׁיָא מִיְדֵי - לֹא
קָשָׁה כִּלְל קוֹשִׁיית בַּעַל עֲמוּדִיהָ שִׁבְעָה,
שְׁאִין חֲכֵי נְמִי, שְׁיִלְיָדִי בֵיתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם
נִתְרַפְּאוּ מִיַּד מֵהַמְכָּה שֶׁמַּחֲמַת הַמַּיְלָה, אוֹ
בְּיוֹם רְאִשׁוֹן לְמִילַתָּם אוֹ בְּיוֹם הַשְּׁנִי, לְפִי
שְׁנִסְתְּכְלוּ בְּמַרְגְּלִית שְׁבַצְוֹאָרוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם,
וְהֵינּוּ קוֹדֵם שֶׁבֵּא הַקַּב"ה לְרַפְּאוֹת אֵת
אֲבָרְהָם, בְּיוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילַתּוֹ. אֲכָל
אֲבָרְהָם עֲצָמוֹ, לֹא רָצָה לְהִסְתַּכַּל בָּהּ
וּלְהִתְרַפְּאוֹת עַל יְדֵי כַךְ, כְּדֵי שִׁיִּצְטַעַר
מִחֲמַת הַמַּיְלָה, וּלְקַבֵּל עַל יְדֵי כֵן יוֹתֵר שְׂכָר
עַל קִיּוֹם מִצוּהָ זֹה, דְּלָפּוֹם צַעְרָא, אֲנָרָא -
כְּפִי רֹוב הַצַּעַר שֶׁאֵדָם מִצְטַעַר עַל קִיּוֹם
מִצוּהָ, כִּי יִגְדַל הַשְּׂכָר שִׁיקְבַּל עֲלֶיהָ (אבות
פ"ה מכ"ג)^ט.

וְעוֹד, לְפִי שְׁמַצּוּהָ זֹה שֶׁל הַמַּיְלָה הִיא
אַחַת מֵעֲשָׂרָה נְסִינּוֹת שְׁלוֹי - שֶׁנִּתְנַסָּה
אֲבָרְהָם עַל יְדֵי הַקַּב"ה בְּדַבְרֵים שִׁישׁ בְּהֵם
צַעַר הַגּוֹף, בְּשִׁבִּיל לַעֲשׂוֹת רִצּוֹן הַקַּב"ה
(אבות דרבי נתן פל"ג, פּרָקִי דר"א פכ"ו-לא), וְהָרִי
אִם הָיָה מִתְרַפָּא מִיַּד, לֹא הָיָה זֶה נֶחֱשֵׁב
לְנִפְיוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים הָעוֹלָם, שֶׁהַפְּעַם
שֶׁנִּתְרַצָּה אֲבָרְהָם לְצוּוֹי הַמָּקוֹם שֶׁל הַמַּיְלָה,
לֹא הָיָה מִשׁוֹם שֶׁהִיא מוֹכֵן לְהִתְיַסֵּר
בְּגוֹפוֹ לְמַעַן מִצְוֹת הַקַּב"ה, אֲלֵא לְפִי
שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְרַפְּאוֹת אֵת עֲצָמוֹ
מִיַּד עַל יְדֵי הַהִסְתַּכְלוֹת בְּמַרְגְּלִית
שֶׁבַצְוֹאָרוֹ, וְלֹא יִצְטַעַר כִּלְל מִחֲמַת
הַמַּיְלָה, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא הִיתָה הַמַּיְלָה נִסְיוֹן
אֲצִלוֹ. וּמִשׁוֹם חֲכֵי, לֹא רָצָה אֲבָרְהָם

ציזנים ומקורות

(קידושין פ"ה ה"ז), שאברהם נתברך באבן טובה רק
לעת זקנותו. וראה עוד בפענח רוא (פרשת וירא ד"ה
והנה). יט. לשון המשנה, בן הא הא אומר,
לפום צערא אגרא. כ. שנינו באבות דרבי נתן
(פל"ג), עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו לפני
הקדוש ברוך הוא, ובכולן נמצא שלם, אלו הן שנים
בילך לך, שנים בשני בניו, שנים בשתי נשיו, אחד
עם המלכים, ואחד בין הבתרים, ואחד באור כשדים,
ואחד בבית מילה. וראה באורך בפרקי דרבי אליעזר

טוב זה כשנחלה מן המילה. ותירץ, כי המילה היתה
מאת הקב"ה, ועל כן לא הביט באבן טובה עד שבא
רפאל וריפאו. [והמהרש"א כתב שכוונת תירוצו הוא,
דמילה הוה כחולשא בידי שמים. והיינו שלכן לא
היה יכול להתרפאות ע"י האבן, כיון שהיה מרפא רק
בחולי שעל ידי מכה]. והמהרש"א כתב, שתירוצו
דחוק. ותירץ, שאף שניתן רשות לאדם להתרפאות,
ממדת תמימות לבקש רחמי שמיא. ובאפריון (פרשת
וירא) תירץ בפשיטות, לפי המבואר בתוספתא

שְׁהִיָּה בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שְׁהָרִי אִם הִיָּה תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַפָּאוּ בַיּוֹם הַשְּׁנִי, לֹא הָיוּ יוֹדְעִים כָּל הָעוֹלָם שְׁנִתְרַפָּא בְּיָדוֹ שֶׁל תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲלֵא הָיוּ אוֹמְרִים שְׁנִסְתַּמַּל בְּאֶבֶן שְׁלֹו, לְפִי שְׁתִּיָּה קִץ בְּצַעַר הַמִּילָה. וְאִף עַל פִּי שְׁרָאוּ שְׁבִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן לֹא נִסְתַּמַּל, זוֹ אֵינָה רְאִיָּה כָּל כֵּן, שְׁהָיוּ יוֹכֵלִים לֹמַר שְׁהַטַּעַם שְׁלֹא

רְצָה לְהִסְתַּמַּל בְּאֶבֶן אֲלֵא רְצָה לְעַמֵּד כֶּךָ בְּחֵלֵי הַמַּכָּה שְׁלֹו, כְּדֵי לְהִרְאוֹת לְכָל הָעוֹלָם שֶׁהוּא סוֹבֵל הַצַּעַר שֶׁל הַמִּילָה בְּאִהְבָה וְשִׂמְחָה בָּהּ, וּמִשׁוֹם הַכֵּי, מִדָּה כִּנְגַד מִדָּה הוּא בְּרוּךְ הוּא לְרַפְּאוֹתוֹ.

וַזָּהוּ 'וַיְרֵא אֱלֹוֵי ה'" לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה, וְזֶה הַבְּקוּר עַל כְּרִתְּךָ צָרִיךְ לֹמַר

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

הִיָּה תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַפָּאוּ לֵאבְרָהִם בַּיּוֹם הַשְּׁנִי - לְמַחְרָתוֹ שֶׁל יוֹם מִלְתּוֹ, לֹא הָיוּ יוֹדְעִים כָּל הָעוֹלָם שְׁנִתְרַפָּא בְּיָדוֹ שֶׁל תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁבֵא לְבַקְרוֹ וּלְרַפְּאוֹתוֹ, אֲלֵא הָיוּ אוֹמְרִים שְׁאִבְרָהִם עֲצַמוּ נִסְתַּמַּל בְּאֶבֶן - בְּמַרְגְּלִית שְׁלֹו כְּדֵי לְהִתְרַפְּאוֹת, וְהֵינּוּ כְּפִי שֶׁשָּׂאֵר יְלִידֵי בֵיתוֹ הִתְרַפְּאוּ בַיּוֹם הָרֵאשׁוֹן אוֹ הַשְּׁנִי, עַל יְדֵי שֶׁהֵבִיטוּ בְּמַרְגְּלִית שְׁלֹו, וַיֹּאמְרוּ שֶׁלֹּכְךָ עֲשֵׂה כֵן לְפִי שְׁתִּיָּה קִץ - מוֹאֵס בְּצַעַר הַמִּילָה, וְנִמְצָא שֶׁלֹא עֲמַד בְּשִׁלְמוֹת בְּנִסְיוֹן הַמִּילָה.

וְאִף עַל פִּי שְׁרָאוּ כוֹלֵם שְׁבִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן לֹא נִסְתַּמַּל בְּמַרְגְּלִית, שֶׁהָרִי לֹא הִתְרַפָּא בַיּוֹם הָרֵאשׁוֹן, זוֹ אֵינָה רְאִיָּה כָּל כֵּן לֹמַר שֶׁלֹא רְצָה לְרַפְּאוֹת אֶת עֲצַמוֹ אִף בְּשָׂאֵר הַיָּמִים שֶׁלֹאחֲרָיו, לְפִי שְׁהָיוּ הָעוֹלָם יוֹכֵלִים

לְהִסְתַּמַּל בְּאֶבֶן - בְּמַרְגְּלִית שֶׁבְּצוּאָרוֹ וּלְרַפְּאוֹת עֲצַמוֹ, אֲלֵא רְצָה לְעַמֵּד כֶּךָ בְּחֵלֵי הַמַּכָּה שְׁלֹו וּלְהַצְטַעַר, כְּדֵי לְהִרְאוֹת לְכָל הָעוֹלָם, שֶׁמִּצּוֹת הַמִּילָה הִתְהַוְּתוּ נִסְיוֹן אֲצִלּוֹ, וְהוּא עֲמַד בְּנִסְיוֹן, וְשִׁלְכָן הוּא סוֹבֵל הַצַּעַר שֶׁל הַמִּילָה בְּאִהְבָה, וְשִׂמְחָה בָּהּ - שְׁקִיִּים מִצּוֹת ה' ^{סו}.

וּמִשׁוֹם הַכֵּי, מִדָּה כִּנְגַד מִדָּה - כִּנְגַד מַה שֶׁגִּילָה אִבְרָהִם אֲבִינוֹ אֶת אִהְבָּתוֹ הַעֲצוּמָה אֶל הַקַּב"ה, גִּילָה הַקַּב"ה אֶת אִהְבָּתוֹ יִתְבַּרְךָ אֱלֹוֵי, וְכֵן תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצַמוֹ לְרַפְּאוֹתוֹ ^{סו}.

הַקַּב"ה הַמִּתִּין לְרַפְּאוֹתוֹ עַד יוֹם שְׁלִישִׁי, לְהִרְאוֹת שֶׁהַסְכִּים לְסַבּוֹל יִסּוּרֵי הַמִּילָה וַזָּהוּ 'וַיְרֵא אֱלֹוֵי ה'" שְׁבֵא לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה, וּמְבֹאֵר ^{סו} רְמִי בַר חַמָּא, שֶׁזֶּה הַבְּקוּר עַל כְּרִתְּךָ צָרִיךְ לֹמַר שְׁתִּיָּה דוּוֹקָא בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמִלְתּוֹ, וְלֹא קוֹדֵם לָכֵן, שְׁהָרִי אִם

צִיּוֹנִים וּמְקוּרוֹת

הָרִי הַקַּב"ה מִצָּרֵף מַחְשְׁבָה לְמַעֲשֵׂה, וְלֹכֵן אִף שֶׁלְּבַסּוֹף לֹא נִצְטַעַר לְפִי שֶׁהַקַּב"ה רִיפְּאוּ, מְכַל מְקוֹם, יִקְבַּל שְׂכָר כְּאִילוֹ הַצַּעַר. וְעוֹד, שֶׁהָרִי סָבַל מִיִּסּוּרֵי הַכְּאִבִּים בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן וְהַשְּׁנִי לְמִלְתּוֹ, וְכַדְלָהֵן. כ. רְבִינוּ מְבַאֵר אֶת שֶׁהוֹזַק רְבִי חַמָּא לֹמַר שֶׁהִיָּה זֶה בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמִלְתּוֹ, בְּדֶרֶךְ אַחֲרַת מַמָּה שֶׁהוּבָא לְעִיל בִּשְׁם בַּעַל עַמּוּדִיָּה שֶׁבַע.

(פכ"ו-לא). כא. וכדברי רבינו, שהיסורים מצער המילה היו חלק מהנסיון, מבוואר בפרקי דרבי אליעזר (פכ"ט), רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר, ביום שנימול אברהם, ביום השלישי כאב היה לו מאד כדי לנסותו. כב. ונראה לומר, שלא נגרע בכך משכרו של אברהם אבינו שרצה להצטער במצוה, כדי לקבל יותר שכר כדלעיל. שהואיל ואברהם רצה בכך,

צֶעַר הַמִּילָה מֵאַהֲבָה, וְלֹא הָיָה קֶץ בָּהּ
כָּלֵל, וְעוֹד, 'פְּחָם הַיּוֹם', שְׁזָה מוֹכִיחַ
שְׁאֲדַרְבָּא הָיָה מוֹשֶׁתֵּדֵל לְהַתְּרַפְּאוֹת מְעַט
מְעַט בְּדֶרֶךְ הַטָּבֵעַ, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ ז"ל (עיין
ב"ר מח, ה, ובגורסת רש"י שם), הֲדָא אָמְרָה,

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

וְעוֹד דֵּיּיק הַקַּב"ה לְבֹא אֲצִלוּ
כְּשֶׁאֲבָרְהֶם הִיָּה 'יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל פְּחָם
הַיּוֹם' – בְּזִמְנָן הַיּוֹתֵר חָם שֶׁל הַיּוֹם, שֶׁהוּא
בְּסוֹף שֵׁשׁ שָׁעוֹת שֶׁל הַיּוֹם¹⁰, שְׁזָה – מֵה
שֶׁהִיָּה אֲבָרְהֶם יוֹשֵׁב מִחוּץ לְאֵהָלוֹ, כְּדֵי
לְהַתְּחַמֵּם מִחוּם הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁשׁוּלֵט בְּשַׁעֲהָ זֹה
בַּיּוֹתֵר¹¹, מוֹכִיחַ שְׁאֲדַרְבָּא, אֲבָרְהֶם הָיָה
מוֹשֶׁתֵּדֵל לְהַתְּרַפְּאוֹת מְעַט מְעַט עַל יְדֵי
הַחוּם שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ, בְּדֶרֶךְ הַטָּבֵעַ שֶׁחוּם
הַשֶּׁמֶשׁ מֵרַפֵּאת אֶת הַמְּכָה¹², כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ
רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (עיין ב"ר מח, ח)¹³ הֲדָא אָמְרָה

נִסְתַּכַּל לְפִי שְׁהָיָה טְרוּד בְּמִילַת עֲבָדָיו
וַיִּלְיָדִי בֵּיתוֹ.

וּמִשׁוֹם הַכִּי, הַמְּתִינִן הַקְּרוֹזֵשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְבֹא דְוָקָא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי,
כְּדֵי שְׁיִדְעוּ הַכָּל שְׁאֲבָרְהֶם הָיָה סוֹבֵל

לֹמֵר, שְׁהַטָּעַם שְׁלֹא נִסְתַּכַּל בַּיּוֹם הַרְּאִשׁוֹן
כְּמִרְגְּלִית שְׁבַצוֹאָרוֹ, הִיָּה לְפִי שְׁהָיָה טְרוּד
בְּמִילַת עֲבָדָיו וַיִּלְיָדִי בֵּיתוֹ, שְׁנִימּוּלוֹ כּוֹלֵם
בַּיּוֹם זֶה¹⁴.

אֲבָרְהֶם הַתְּחַמֵּם לְאוּרֵי הַשֶּׁמֶשׁ כְּדֵי
לְהַתְּרַפְּאוֹת לְאֵט בְּדֶרֶךְ הַטָּבֵעַ

וּמִשׁוֹם הַכִּי, הַמְּתִינִן הַקְּרוֹזֵשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְבֹא וּלְרַפְּאוֹת אֶת אֲבָרְהֶם דְּוָקָא בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי לְמִילַתּוֹ, כְּדֵי שְׁיִדְעוּ הַכָּל,
שְׁאֲבָרְהֶם הָיָה סוֹבֵל אֶת צֶעַר מִצּוֹת הַמִּילָה
מֵאַהֲבָה, וְלֹא הָיָה קֶץ בָּהּ כָּלֵל¹⁵.

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

לְסַבּוֹל אֶת צֶעַר הַמִּילָה וְאִף אֶת הַצֶּעַר הַגְּדוֹל שֶׁיֵּשׁ בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי. [אֲכַן גַּם לְדַבְּרֵי שְׂאֵר הַמְּפֹרְשִׁים, יֵשׁ לֹמֵר,
שֶׁהַקַּב"ה בֹּא אֵלָיו רַק בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, כְּדֵי לְנַסּוֹתוֹ אִם
יִהְיֶה רַחֲרִיו אַחֲרָיו כְּשִׁיִּסְבּוֹל אֶת הַכְּאִבִּים הַגְּדוֹלִים שֶׁל
הַמְּכָה שֶׁמִּתְּגַבְּרִים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, וְכִמוֹ שֶׁמִּשְׁמַע בְּפִרְקֵי
דְּרַבֵּי אֲלִיעֶזֶר (פכ"ט)]. כֹּן לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, מֵאֵן
תִּנְא לְהָא דְתַנְנָן, יוֹחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנִמְסִי (שְׁמוֹת טז, כא),
כְּאַרְבַּע שָׁעוֹת. אֵתָהּ אֹמְרָא כְּאַרְבַּע שָׁעוֹת, אוֹ אֵינּוּ אֵלָא
כְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת, כְּשֶׁהוּא אֹמְרָא 'כְּחוּם הַיּוֹם', הִרִי שֵׁשׁ
שָׁעוֹת אֹמְרוֹ, הֵא מֵה אֲנִי מְקִיִּים יוֹחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנִמְסִי,
כְּאַרְבַּע שָׁעוֹת. כֹּן. וְהִינּוּ שְׁלִפְרִישׁ זֶה, פִּירוּשׁ
הַפְּסוּק הוּא, שְׁאַבְרָהִם הִיָּה יוֹשֵׁב בְּפֶתַח אֵהָלוֹ, בְּשִׁבִּיל
לְהַתְּחַמֵּם מִחוּם הַיּוֹם כְּדֵי לְהַתְּרַפְּאוֹת. כֹּת. וְכֵן
כָּתַב בְּצִוּוֹר הַמּוֹר וּז"ל, וְהִיָּה [אֲבָרְהֶם] צִרִיךְ לְצַאת
לְחוּם הַיּוֹם לְרַפְּאוֹת כְּאֵבּוֹ וְצִעְרוֹ, כְּדַכְּתִיב 'שֶׁמֶשׁ צָדָקָה
וּמְרַפָּא בְּכַנְפֵיהָ'. וְרַבּוֹנוֹ בְּחֵי כְּתָב, 'וְהוּא יוֹשֵׁב פֶּתַח
הָאֵהָל כְּחֵם הַיּוֹם'. עַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט, לְפִי שֶׁהִיָּה חָלוּשׁ
מִמִּצּוֹת הַמִּילָה הִיָּה יוֹשֵׁב שֶׁם כְּחוּם הַיּוֹם, כִּי הַשֶּׁמֶשׁ
מְרַפָּא בְּכַנְפֵיהָ. כֵּט. לְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ, 'כְּחוּם הַיּוֹם'

כֵּד. בְּפִשְׁטוֹת כּוּוֹנֵת רַבְּנּוֹ הִיא, שֶׁמַּחֲמַת הַטִּירְדָא לֹא
הִיָּה לוֹ פְּנֵאֵי לְכַךְ. [וְרֵאָה בְּרֵא"ם - מְזַרְחִי, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ,
'בַּיּוֹם רֵאִשׁוֹן כּוֹלוֹ הוּוֹ עִסִּיק בְּמִילַת אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ יִלְיָדִי
בֵּית וּמְקַנַּת כֶּסֶף, וְלֹא אוֹרַח אֲרֵעָא לְבַקְרוֹ בְּאוֹתוֹ יוֹם'].
אוֹלֵם לְכַאוּרָה הוּא דוּחַק, שֶׁהִלָּא הַהֲבֵטָה אֵינָה אֵלָא
רְגַע אַחַד. וְאוֹלֵי יֵשׁ לֹמֵר שְׁכוּוֹנַת רַבִּינוֹ הִיא, שֶׁמַּחֲמַת
טְרִדְתּוֹ בַּיּוֹם הַרְּאִשׁוֹן לְמוֹל אֶת כָּל יִלְיָדִי בֵּיתוֹ, לֹא
הִרְגִישׁ אֲבָרְהֶם בַּיּוֹם זֶה כֹּךְ בְּצֶעַר שֶׁל מִילַת עֲצִמוֹ,
שֶׁהַטִּירְדָא מִשְׁכַּחַת אֶת הַצֶּעַר. כֹּה. הִנֵּה שְׂאֵר
מְפֹרְשִׁים בִּיאָרוּ, שֶׁמֵה שְׁבַא הַקַּב"ה לְבַקֵּר אֶת אֲבָרְהֶם
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, הוּא מְשׁוּם שְׁבִיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי צֶעַר הַמְּכָה
חֲזוּק יוֹתֵר, אוֹ מְשׁוּם שְׁבִיּוֹם זֶה הַחוּלָה נַחֲלַשׁ בַּיּוֹתֵר.
רֵאָה גוֹר אֲרִיָּה וְשְׂאֵר מְפֹרְשֵׁי רִש"י. אֲךָ לְשִׁיטְתּוֹ
לְכַאוּרָה עֲדִינָן קְשָׁה, לְמַה לֹא רִפְּא הַקַּב"ה אֶת אֲבָרְהֶם
מִיַּד בַּיּוֹם מִילַתּוֹ, שֶׁלְכָל הַדְּעוּת גַּם בַּיָּמִים הַרְּאִשׁוֹנִים
יֵשׁ לְנִימּוּל צֶעַר וְחוּלְשָׁה, וּמִמִּילָא גַּם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא
יִהְיֶה לוֹ שׁוּם צֶעַר וְחוּלְשָׁה. אֲךָ עַל פִּי דְבַרֵי רַבִּינוֹ גַּם
זֶה מִיּוֹשֵׁב, שְׁלֹא רֵצָה הַקַּב"ה לְרַפְּאוֹתוֹ בַּיָּמִים
הַרְּאִשׁוֹנִים, כְּדֵי שִׁתְּגַלֶּה לְכָל שְׁאַבְרָהִם הִיָּה מוֹכֵן

שְׁמִשָּׂא מַעֲלֵי לְמַכָּה, וְאִזּוּ מִיַּד נִגְלָה עָלָיו
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְהִשְׁתָּא אֶתִי שְׁפִיר מוֹכַח כְּדַבְּרֵי רְמִי בַר
חֲמָא שְׁיֹם שְׁלִישֵׁי לְמִילְתּוֹ

הֵיחָ, וְשִׁיךְ שְׁפִיר לְמֵאֵי דְקָאָמַר מִתְחַלָּה
לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה, דְּכוּלָּא חֲדָא מִיְלִתָּא הִיא.

וּמַעֲתָה אֵין מְקוּם לְהַקְשׁוֹת דְּדִילְמָא
יּוֹם ד' אִזּוּ ה' הֵיחָ, דְּהָא

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

- זאת אומרת, שְׁמִשָּׂא^א מַעֲלֵי לְמַכָּה - חום
השמש מועיל לרפאות את המכה^ב,
ומוכח שלא היה משתדל להתרפאות מהר
בדרך סגולית על ידי המרגלית התלויה
בצוארו, לפי שהיה רוצה לסבול צער
המילה, כדי שהמילה תיחשב לו לנסיון^ג,
וְאִזּוּ מִיַּד נִגְלָה עָלָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְבַקֵּרוֹ וּלְרַפְאוֹתוֹ.

'לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה', ו'יּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ',
הם ענין אחד

וְהִשְׁתָּא אֶתִי שְׁפִיר - ומעתה מיושב
היטב, שמוכח כְּדַבְּרֵי רְמִי בַר חֲמָא שְׁיֹם
שְׁלִישֵׁי לְמִילְתּוֹ הֵיחָ, מפני שבימים שלפניו
לא היה הקב"ה בא לרפאותו, שאם כן,
היו העולם אומרים שאברהם ריפא את
עצמו על ידי שהסתכל במרגלית
שבצוארו, כנ"ל. וְשִׁיךְ שְׁפִיר מַה שֶׁאָמַר
שהיה זה ביום שלישי למילתו, לְמֵאֵי

דְּקָאָמַר מִתְחַלָּה - עם תחילת דברי רש"י
שבא הקב"ה לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה, דְּכוּלָּא
חֲדָא מִיְלִתָּא הִיא - שהכל הוא ענין אחד,
שאברהם היה חולה מחמת המילה,
והקב"ה בא לְבַקְרוֹ וּלְרַפְאוֹתוֹ, שכיון
שלא רצה להתרפאות מעצמו שלא יאמרו
שקץ במצוה זו, מוכרח לומר שלכך
הקב"ה לא בא אליו קודם יום השלישי,
שלא יאמרו העולם שנתרפא מעצמו
ומרצונו ע"י שהביט במרגלית שבצוארו.

לאחר היום השלישי מהמילה אינו צריך לרפואה
וּמַעֲתָה, שהתבאר שמה שהקב"ה בא
לשאול בשלומו ביום השלישי למילתו,
היה כדי לרפאותו, שוב אֵין מְקוּם
לְהַקְשׁוֹת דְּדִילְמָא הַיּוֹם שֶׁבֵּא הַקְּב"ה לְבַקֵּר
אֶת אַבְרָהָם וּלְרַפְאוֹתוֹ, יּוֹם ד' אִזּוּ ה'
למילתו הֵיחָ^ד, דְּהָא - שהרי שנינו לגבי

ציזנים ומקורות

ב), אידלי יומא [הוגבה שמש כשהחמה זורחת],
אידלי קצירא [מיקל החולין]. ובפסוק (מלאכי ג כ)
וְיִזְרְחָה לְכֶם יְרֵאֵי שְׁמַי שְׁמֵשׁ צְדָקָה וּמְרַפָּא בְּכַנְפֵיהָ
וְיִצְאֲתֶם וּפְשָׁתֶם פְּעֻלַּי מִרְבֵּק, ודרשו בגמרא (נדרים
ח:): שלעולם הבא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה
מנרותיקה, צדיקים מתרפאין בה, ורשעים נידונין בה.
לב. ומכל מקום, בודאי מה שנתכוין אברהם לרפאות
עצמו על ידי השמש, אין נחשב שלא עמד בנסיון,
ואין מוכח מכך שקץ במילה, שכך הוא דרכו של
עולם להתרפא בדרך הטבע, ומחוייב האדם לעשות
כן. לג. ראה בזה במפרשים שצויינו לעיל

וכו', אמר רבי ינאי, ניקב נקב מגיהנם והרתיח כל
העולם כולו על יושביו לשעה קלה, אמר הקדוש
ברוך הוא, צדיקים בצערו והעולם בריוח, דהא אמרת,
שהחיומום יפה למכה, ע"כ. וראה בפירוש הרד"ל
לפרקי דרבי אליעזר (פכ"ט אות טז) שביאר את
המדרש, על פי מה שאמרו (ב"ב פד, א) שגלגל
החמה עובר דרך הפתח של הגיהנם בפנות היום,
וכאן שניקב חור בגיהנם, שלט החום מגיהנם בגלגל
חמה, והרתיח העולם ממנו. ל. אולי צ"ל,
דהחיומום מעלי למכה, כלשון המדרש, וכפי שרבינו
בעצמו העתיק להלן. לא. וראה עוד ב"ב (טז),

שְׁלֹא הָיָה הַכָּאֵב כָּל כֶּךָ גָּדוֹל, אֲמַנֵּם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי דְכָתִיב (בראשית לד, כה) 'וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיּוֹתֵם בְּאֲבִים' וּמִתְרַגְּמִינָן בְּד תְּקִיפוֹ לְחוּץ בִּיבִיחוֹן, אִזּוֹ לֹא הָיָה יָכוֹל לְסַבֵּל, וְלֹא עָשָׂה נְסִיּוֹן שְׁלֵם, וְאִם כֵּן לֹא הָיָה לוֹ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתְנַלּוֹת עָלָיו אֶלָּא בַּיּוֹם הַרְבִּיעִי.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

הוא משום שביום השני לא היה הכאב כל כך גדול, אֲמַנֵּם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שאז הכאב של המילה חזק ביותר, כדכתיב באנשי שכם (בראשית לד, כה) כשמלו את עצמם, 'וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיּוֹתֵם בְּאֲבִים', וּמִתְרַגְּמִינָן - ומתרגם אונקלוס, בְּד תְּקִיפוֹ לְחוּץ בִּיבִיחוֹן - ביום השלישי למילתם, כשהתחזקו עליהם כאיבם¹⁷, אִזּוֹ שׁוֹב לֹא הָיָה אַבְרָהָם יָכוֹל לְסַבֵּל אֶת כָּאֵב הַמִּילָה הַחֲזָק וְהַסְתַּכֵּל בְּמַרְגְּלִית שֶׁבְצוּאָרוֹ וְהַתְּרַפָּא, וְלֹא עָשָׂה נְסִיּוֹן שְׁלֵם - ולא עמד בנסיון זה בשלימות, וְאִם כֵּן, יֵשׁ לְדַקְדָּק שְׁלֹא הָיָה לוֹ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתְנַלּוֹת עָלָיו בְּשִׁבִיל לְרַפְאוֹתָו, אֶלָּא בַּיּוֹם הַרְבִּיעִי, כְּדִי לְבַטֵּל הַחֲשֵׁשׁ שֶׁל לְעוֹז זֶה.

לאחר שעבר יום ג' אין מרחיצין אותו בשבת לפי שאין עוד סכנה (עיין שבת קלד, ב), וכשאין סכנה, אין צורך לרפואה. וְלִיבָא לְמִימַר שְׁעֵדִין הָיָה מְקוֹם לְמַעוֹת וְלוֹמַר שְׁאֲבָרְהֵם נִתְרַפָּא מֵעֲצָמוֹ בְּהַסְתַּכְּלוֹתוֹ בְּאֲבָן טוֹבָה, וְהָא דְלֹא נִתְרַפָּא בַּיּוֹם הַשְּׁנִי, מִשּׁוּם

מילת תינוק, שלאחר שעבר יום ג' ממילתו, שוב אין מרחיצין אותו בשבת¹⁸, לפי שאין עוד סכנה לנימול, ואסור לחלל עליו את השבת (עיין שבת קלד, ב)¹⁹, וכשאין סכנה, גם אין צורך לרפואה, ולא הוצרך אברהם שהקב"ה ירפאנו.

גם כשנתרבה הכאב, השתדל אברהם להתרפאות רק בדרך הטבע

וְלִיבָא לְמִימַר - ואין לומר, שאף כשכאב הקב"ה לרפואתו ביום השלישי, מכל מקום עדין היה מקום לעולם למעוֹת וְלוֹמַר, שְׁאֲבָרְהֵם נִתְרַפָּא מֵעֲצָמוֹ בְּהַסְתַּכְּלוֹתוֹ בְּאֲבָן טוֹבָה שֶׁבְצוּאָרוֹ, משום שלא רצה לסבול צער המילה, ונמצא שלא היתה המילה נסיון אצלו. וְהָא דְלֹא נִתְרַפָּא בַּיּוֹם הַשְּׁנִי,

ציזונים ומקורות

וביום שלישי למילה במים חמין, היה הולד מסוכן, אמנם בזמננו אין סכנה בדבר, כמבואר בשו"ע (או"ח סי' שלא ס"ט). לו. לשון הפסוק, 'וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיּוֹתֵם בְּאֲבִים וַיְקַחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלוֹי אַחֵי דִינָה אִישׁ חָרְבוּ וַיָּבֵאוּ עַל הָעֵיר בְּטַח וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר'. לו. עיין ר"ן (על הרי"ף שבת נג, א ד"ה הלכה) ותוס' יו"ט (שבת פ"ט מ"ג), שדנו אם ביום הג' הוא 'מסוכן' יותר מביום א' וב', או 'שלש' יותר. וראה ברא"ם - מזרחי, שהאריך לדון בזה. והמהרש"א (ח"א ב"מ פו, ב ד"ה ומ"ש ביום ג') דחה

בתחילת המאמר. לד. היינו שדינו לרחוץ בשבת, כדין רחיצת כל אדם, ראה שו"ע (סימן שלא ס"ט). לה. לשון המשנה, מרחיצין את הקטן, בין לפני המילה ובין לאחר המילה. ומזלפין עליו ביד, אבל לא בכלי. רבי אלעזר בן עזריה אומר, מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת, שנאמר (בראשית לד, כה) 'וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיּוֹתֵם כּוֹאֲבִים', עכ"ל. ומשמע שרק ביום השלישי מרחיצין אותו, ולא אחר כך [בזמן חכמי הגמרא, אם לא היו רוחצים את הולד לפני המילה ולאחר המילה

מִשׁוּם הָכִי סָמִיךְ לִיה 'וְהוּא יֵשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל בְּחַם הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרֵנוּ. וְעַדִּין יֵשׁ לְדַקְדָּק, לְמַה הֶעֱרָכוּ שְׁלֹשָׁה רוֹפְאִים לְאַבְרָהָם, דִּהְיִינוּ חֲמוּם הַיּוֹם, וּמִלֶּאךָ רִפְאֵל, וְעוֹד, הַקְרוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצָמוֹ, שֶׁהָרִי

מאמרים ז"ל
רפאל שרפא
את אברהם
הלך משם
וכי

בָּא לְבַקְרוֹ, וְעָקַר מְצוֹת בְּקוֹר חוֹלִים הוּא לַעֲשׂוֹת לוֹ כָּל מַה שֶׁצָּרִיךְ לְרַפּוֹאתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים (שו"ע יו"ד סימן שלה ס"ח) וְכֵן אֵיתָא פְּשוּט בַּמְדְרָשׁ, שֶׁבָּא לְרַפּוֹאתוֹ, וְעִין בְּכַחַי (בפתיחה לפרשת וירא).

זרע שמשון המבואר

מִשׁוּם הָכִי סָמִיךְ לִיה 'וְהוּא יֵשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל בְּחַם הַיּוֹם, שִׁמְשָׁם מוֹכַח שֶׁאֲבָרְהָם לֹא הִיא מִשְׁתַּדֵּל לְהִתְרַפְּאוֹת בְּדֶרֶךְ סְגוּלִית עַל יְדֵי הַמְרַגְלִית, אֲלֵא אַךְ וּרְק בְּדֶרֶךְ טִבְעִית מַעַט מַעַט עַל יְדֵי חוּם הַשֶּׁמֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרֵנוּ^{ל"ב}.

רוֹפְאִים לְרַפּוֹאת אֶת אַבְרָהָם מִמִּילָתוֹ, דִּהְיִינוּ חֲמוּם הַיּוֹם – עַל יְדֵי הַשֶּׁמֶשׁ^ט, וּמִלֶּאךָ רִפְאֵל^מ, וְעוֹד, הַקְרוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצָמוֹ, שֶׁהָרִי הַקַּב"ה בָּא לְבַקְרוֹ, וְעָקַר מְצוֹת בְּקוֹר חוֹלִים הוּא לַעֲשׂוֹת לוֹ - לְחוּלָה כָּל מַה שֶׁצָּרִיךְ לְרַפּוֹאתוֹ^{מב}, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים (עיין שו"ע יו"ד סימן שלה ס"ח)^{מג}, וְכֵן אֵיתָא פְּשוּט בַּמְדְרָשׁ^{מג} שֶׁבָּא לְרַפּוֹאתוֹ. וְעִין בְּרַבִּינוּ

מְדוּעַ הוֹזַק אֲבָרְהָם לְשִׁלְשָׁה דְבָרִים לְרַפּוֹאתוֹ וְעַדִּין יֵשׁ לְדַקְדָּק, לְמַה הֶעֱרָכוּ שְׁלֹשָׁה

ציונים ומקורות

דבריו. וראה עוד בשפתי חכמים (אות ב). לח. ואפשר עוד לבאר, שכוונת רבינו היא, שאם כשגדל הכאב כבר לא עמד אברהם בניסיון והסתכל במרגלית כדי להתרפאות, היה לאברהם לעשות כן מיד בבוקר של יום השלישי, בתחילתם של הכאבים החזקים שביום השלישי, ולמה 'כחוס היום' דהיינו בחצות היום, עדיין ישב פתח האהל וסבל מכאבי המכה. אלא בעל כרחך שלא השתדל להתרפאות מהמרגלית, אלא רק בדרך הטבע על ידי חום השמש. לט. כמבואר לעיל דברי המדרש, שהחימום מועיל לריפוי המכה. וכפי שביאר רבנו שזה הטעם שהיה יושב בפתח האהל, כדי להתרפאות בדרך הטבעי. מ. כמבואר לעיל מהגמרא בבבא מציעא. נא. כבר התבאר לעיל בדברי רבינו, שמה שבא הקב"ה לבקרו היה כדי לרפאותו. וכאן מוסיף רבינו לכך ראייה, שהרי עיקר ענין ביקור חולים הוא כדי לדאוג לרפואת החולה. מב. ראה בנדרים (מ, א), לא כך היה מעשה בתלמיד אחד מתלמידי רבי עקיבא שחלה, לא נכנסו חכמים לבקרו ונכנס רבי עקיבא לבקרו, ובשביל שכיבדו וריבצו לפניו חיה, אמר לו, רבי החייתני, ע"כ.

ופירש בשיטה מקובצת בשם הרי"ץ, שרבי עקיבא ראה שהמקום מעופש והיה המקום מקולקל וזמיק לחולה, וציוה לפנות המקום ההוא ולכבדו ולרבצו, ונזדכך אורו, ועל כן נתרפא החולה. ובשו"ע (יו"ד סימן שלה ס"ח) כתב, וכן כל חולי דתקיף ליה עלמא, וקשה ליה דיבורא, אין מבקרין אותו בפניו, אלא נכנסין בבית החיצון, ושואלין ודורשיין בו אם צריכין לכבד ולרבץ לפניו, וכיוצא בו, ושומעין צערו ומבקשים עליו רחמים. וכתב הרמ"א (שם ס"ד), כל שביקר ולא ביקש עליו רחמים, לא קיים המצוה. ומבואר מכל הנ"ל שתכלית המצוה של ביקור חולים לעשות לו צרכי רפואתו. מג. לא מצאנו מפורש כן במדרש, ואפשר שכוונת רבינו על פי דברי הרמב"ן (פסוק ב), וזה לשונו, עוד אמרו (ב"ר מח, ד) 'מזבח אדמה תעשה לי' (שמות כ, כא), ומה אם זה שבנה מזבח לשמי הריני נגלה עליו ומברכו, אברהם שמל עצמו לשמי, על אחת כמה וכמה. ושם כיוונו עוד בזה לומר, שהיה לו במראה השכינה רפוי למחלת המילה, כי כן ראוי להיות כדכתיב (משלי טו, טו) 'באור פני מלך חיים'. ואף שאין זה ממש מפורש במדרש, כתב רבנו על כך 'וכן

וְעוֹד יֵשׁ לְדַקְדָּק עַל הַמְדַרְשׁ (ב"ר מח, ב) עַל פְּסוּק זֶה 'וִירָא אֱלֹו' וְכו', אָמַר אַבְרָהָם, אַחַר שְׁמַלְתִּי אֶת עֲצָמֵי, הַרְבֵּה גְרִים בָּאִים לְהַדְבֵּק בְּזֹאת אוֹת הַבְּרִית, עַב"ל. וְהוּא תַמָּה, הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחֶרֶן. מִה שְּׂאִין בֶּן עֵתָה, שֵׁשׁ לָהֶם לְסַבֵּל צַעַר הַמִּילָה.

מֵאֲמָרָם ז"ל
אָמַר אַבְרָהָם
אַחַר שְׁמַלְתִּי
אֶת עֲצָמֵי
הַרְבֵּה גְרִים
בָּאִים
לְהַדְבֵּק
בְּזֹאת אוֹת
הַבְּרִית

זרע שְׁמֵשׁוֹן הַמְּבוּאָר

וַיִּתְנִירוּ, לְפִי שְׂאֵז עַדִּיין לֹא הָיָה לָהֶם לְסַבֵּל שׁוֹם צַעַר כְּדִי לְהַתְגַּיֵּר, וְכַדְכְּתִיב (בְּרֵאשִׁית יב, ה) 'וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחֶרֶן' - הֵם הַנֶּפֶשׁוֹת שֶׁהַכְּנִיסוּ אַבְרָהָם וְשָׂרָה תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה, שֶׁאֲבָרָהֶם גִּייר אֶת הָאֲנָשִׁים, וְשָׂרָה גִיירָה אֶת הַנְּשִׁים, וְהַפְּסוּק הַחֲשִׁיב כֵּאלֹו אַבְרָהָם וְשָׂרָה 'עָשׂוּ' נִפְשׁוֹת אֱלֹהִים^ט, וְזֶה הִיָּה לְפָנֵי שְׁנִצְטוּוֹה עַל הַמִּילָה, הָרִי שֶׁהָיוּ מִתְגַּיֵּרִים אֵז גְּרִים^ט. מִה שְּׂאִין בֶּן עֵתָה, אַחֲרֵי שְׁנִצְטוּוֹ אַבְרָהָם וְכָל יְלִידֵי בֵּיתוֹ עַל הַמִּילָה, שֵׁשׁ לָהֶם - הַגְּרִים הַבָּאִים לְהַתְגַּיֵּר צְרִיכִים לְסַבֵּל צַעַר הַמִּילָה, יֵהִיָּה לָהֶם קֶשֶׁה לְהַתְגַּיֵּר, וְכִיצֵד יִתְכַּן שְׂדוּקָא לְאַחַר הַצִּיּוּוֹי עַל הַמִּילָה יִתְרַבּוּ הַגְּרִים.

בְּחִי' (בְּפִתּוּחָה לְפֻרְשַׁת וִירָא)^ט שְׁכַתְּבַגְּמֵם כֵּן, שֶׁאֲבָרָהֶם נִתְרַפָּא כְּשֶׁהַתְּגַלָּה אֱלֹו הַשִּׁי"ת.

קוּשִׁיא עַל דְּבְרֵי הַמְדַרְשׁ שֶׁגִּרְמָה הַמִּילָה שִׁיתְרַבּוּ הַגְּרִים, הֲלֹא יֵשׁ בַּה צַעַר

וְעוֹד יֵשׁ לְדַקְדָּק עַל דְּבְרֵי הַמְדַרְשׁ (ב"ר מח, ב) עַל פְּסוּק זֶה 'וִירָא אֱלֹו' וְכו', אָמַר אַבְרָהָם, אַחַר שְׁמַלְתִּי אֶת עֲצָמֵי, הַרְבֵּה גְרִים בָּאִים לְהַדְבֵּק בְּזֹאת אוֹת הַבְּרִית - לְמוֹל עֲצָמָם וּלְבוֹא לְחִסּוֹת תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה, כִּיּוֹן שְׂרָאוֹ אֶת אַבְרָהָם אֲבִינוֹ נִימוֹל, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהַכִּירוּ בְּמַעֲלַת הַמִּילָה^ט, עַב"ל. וְהוּא תַמָּה, דְּאֲדַרְבָּא - הָרִי לְכַאוּרָה מִסְּתַבֵּר לְהִיפֵךְ, שִׁוִּיתֵר קָל הָיָה מִתְחַלָּה - לְפָנֵי שְׁנִצְטוּוֹה אַבְרָהָם עַל הַמִּילָה, שִׁיבּוּאוֹ

צִיּוּנִים וּמְקוּרֹוֹת

(שם). בִּידֵי מִשָּׁה (עַל הַמְדַרְשׁ) בִּיאַר כּוּוֹנַת הַמְדַרְשׁ שֶׁאֵף הַזְּקִנִים יִבּוּאוֹ לְמוֹל עֲצָמָם, עֵי"ש. מִז. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן אָחִיו וְאֶת פֶּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחֶרֶן וַיִּצְאֻה לְלֶכֶת אֶרְצָה פְּנִינָן וַיָּבֵאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן. מִה. ע"פ רש"י שם. מִט. בְּפֻרְשַׁת דְּרִכִּים (דְּרוּשׁ יז) כְּתַב, שֶׁגִּיירֵם לְגַמְרֵי וְעִשְׂאֵם כִּישְׂרָאֵל גְּמוּרִים. וְרָאָה עוֹד בּוּזָה בְּשִׁל"ה (מִסְּכַת שְׁבוּעוֹת תּוֹרָה אוֹר אוֹת רִיז). וּבְדְבְרֵי הַמַּהְרִי"ט (שׁו"ת ח"ב או"ח סִימָן ו ד"ה וַאֲי) מְבוּאָר, שֶׁעַל יְדֵי הַגִּירוֹת חָל עֲלֵיהֶם שֵׁם יִשְׂרָאֵל גְּמוּר. וְרָאָה קוּבֵץ שִׁיעוּרִים (ב"ב אוֹת נד) שֶׁגִּיירֵן לְקִיִּים מִצּוֹת בְּנֵי נַח.

הוּא פְּשׁוּט בְּמַדְרַשׁ, מִשׁוֹם שֶׁלְּמַדּוּ כֵּן מִק"ו, וְנִמְצָא שֶׁהַדְּבַר בְּרוּר וּפְשׁוּט שֶׁהַקְּב"ה בְּרַכּוֹ וְרִיפָּאוֹ מִחַמַּת כֵּן. וְרָאָה בְּשִׁכַל טוֹב (בְּרֵאשִׁית פְּרֻשַׁת וִירָא יח, א), 'וִירָא' בְּשִׁבִיל שֶׁמֶל אַבְרָהָם וְנִצְטַעַר נִגְלָה עֲלָיו הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַקְרוֹ. 'אֱלֹו' וְלֹא לְשֶׁאֵר הַנִּימוּלִים. ה"י בְּמַדַּת הַרְחָמִים וּמִרְפָּא. מִד. לְשׁוֹן רְבִינוּ בַחֲיִי, וְכֵן אַבְרָהָם הַגִּיעָה לוֹ רְפוּאָה בְּגִילוֹי שְׂכִינָה שֶׁהִיָּה חוּלָה בְּמִצּוֹת מִילָה, וְאֵז נִתְרַפָּא כְּאֶשֶׁר נִרְאָה לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. מִה. לְשׁוֹן הַמְדַרְשׁ, 'זֶאֱחַר עוֹרֵי נִקְפוּ זֹאת וּמִבְשָׂרֵי אַחֲזָה אֱלֹו-ק' (אִיּוֹב יט, כו), אָמַר אַבְרָהָם, אַחַר שְׁמַלְתִּי עֲצָמֵי, הַרְבֵּה גְרִים בָּאוּ לְהַדְבֵּק בְּזֹאת הַבְּרִית. מִז. עַל פִּי יִפֵּה תוֹאֵר הַשְּׁלָם (ב"ר

עוֹן שְׁעֲבַדְתִּי עֲבוּדָה זָרָה כָּל הַשָּׁנִים
הָרִאשׁוֹנִים, שְׁהָרִי לְדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן (שם
סד, ד) בְּן מ"ח שָׁנִים הִפִּיר אֲבָרָהָם אֶת
בוֹרְאוֹ, וְאַחַר מַלְחַמַת הַמְּלָכִים אָמַר לוֹ
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, 'לֵךְ טַל יִלְדוּתְךָ'
(תהלים קי, ג), כְּשֵׁם שֶׁהַטַּל הָיָה פּוֹרֵחַ

זרע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבוּאָר

ואומר להקב"ה, שמא תאמר שִׁישׁ בְּיָדִי
עוֹן שְׁעֲבַדְתִּי עֲבוּדָה זָרָה בְּכָל הַשָּׁנִים
הָרִאשׁוֹנִים לפני שהכרתי את הקב"ה,
פירושו, שְׁהָרִי לְדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן (שם סד, ד)²²
רק כשהיה בְּן מ"ח שָׁנִים הִפִּיר אֲבָרָהָם אֶת
בוֹרְאוֹ, ועל כן היה דואג על כל השנים
שעבד בהם עבודה זרה²³. וְאַחַר מַלְחַמַת
הַמְּלָכִים²⁴, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
לאברהם, 'לֵךְ טַל יִלְדוּתְךָ' (תהלים קי, ג)²⁵,
העוונות שעשית בשנות ילדותך, יהיו
דומים לטל, שְׁפָשֵׁם שֶׁהַטַּל הָיָה שִׁוּרֵד
בכל לילה, פּוֹרֵחַ – כשהשמש זורחת על
הארץ, הטל עולה לצד השמים ואיננו,

וְקָשָׂא זו אֵיתָא נְמִי בְּמַדְרֵשׁ הַמְּזוּכָר
לְקַמְן בְּסִמּוּד (אות ח), 'פֶּתַח הָאֵהָל' פֶּתַח
טוֹב פֶּתַחַת לַגְרִים. וְאֲדַרְבָּא, לְכַאוּרָה זו
היא נְעִילַת דְּלָתָה, וְלֹא פֶתִיחַת דְּלָתָה.
וַיֵּשׁ לֹאמַר, שְׁיִדוּעַ (ב"ר לט, ח) שְׁאֲבָרָהָם
הָיָה מִתְּפַחַד, תֹּאמַר שִׁישׁ בְּיָדִי

וְקָשָׂא זו אֵיתָא נְמִי בְּמַדְרֵשׁ - יֵשׁ
להקשות כן גם על דברי המדרש (ב"ר מח, ח)²⁶,
הַמְּזוּכָר לְקַמְן בְּסִמּוּד (אות ב), על לשון הפסוק
'פֶּתַח הָאֵהָל', שִׁדְרָשׁוּ פֶתַח טוֹב פֶּתַחַת לַגְרִים
על ידי המילה, שעל ידי כן יוכלו גם הם
להכנס תחת כנפי השכינה, וְקָשָׁה, שְׁאֲדַרְבָּא,
לְכַאוּרָה זו - המילה היא נְעִילַת דְּלָתָה בפני
הגרים, שלא ירצו להתגייר כדי שלא
להצטער במילה, וְלֹא פֶתִיחַת דְּלָתָה²⁷.

באמירת 'אף עוונותיך פורחים' נעשה
אברהם כבעל תשובה ולא כצדיק גמור
וַיֵּשׁ לֹאמַר, בהקדם מה שְׁיִדוּעַ הכתוב
במדרש (ב"ר לט, ח)²⁸, שְׁאֲבָרָהָם הָיָה מִתְּפַחַד

ציזונים ומקורות

אברהם בקול בוראו וכו'. נד. פירוש, אבל
לדעת ריש לקיש שבן שלש שנים הכיר את בוראו,
לא שייך לומר שהיה דואג על כל השנים שעבד בהם
עבודה זרה, שהרי היה קטן מאד באותם שנים. וגם
בעין יוסף (שם) כתב בשם יפה תואר, שמדרש זה
הולך בשיטת הסוברים שבן מ"ח שנה הכיר אברהם
את בוראו. נה. יש לעיין, מניין לו לרבינו
שדיבור זה נאמר לו לאחר מלחמת המלכים דוקא.
יש לומר, שלמד כן מדברי המדרש (שם) שדרש את
כל הפסוק (תהלים קי, ד) 'עֲמַךְ נִדְבוּת' וגו' הני"ל,
ו"ל, 'עֲמַךְ נִדְבוּת בְּיוֹם חִילְךָ', עֲמַךְ הֵייתִי בַעַת
שִׁנְכֵסַת אֶתָּה לִי כֹל הַחַיִּילוֹת וְהַאוֹכְלָסִים וְכוּ', לֵךְ טַל
ילדותך', לפי שהיה אבינו אברהם מתפחד ואומר,
תאמר שיש בידי עון שהייתי עובד עבודת כוכבים כל

ג. לשון המדרש, 'פֶּתַח הָאֵהָל', פֶּתַח טוֹב פֶּתַחַת
לְעוֹבְרִים וְלֹשְׁבִים, פֶּתַח טוֹב פֶּתַחַת לַגְרִים.
נא. כן הקשה ביפה תאר השלם על המדרש, על פי
המבואר במדרש (מו, ג) שעייב את מילתו, שלא
לנעול דלת בפני הגרים. ועיין שם שתירץ בכמה
דרכים. גב. לשון המדרש, 'לֵךְ טַל יִלְדוּתְךָ'
(תהלים קי, ג), לפי שהיה אבינו אברהם מתפחד
ואומר תאמר שיש בידי עון שהייתי עובד עבודת
כוכבים כל השנים הללו, אמר לו הקדוש ברוך הוא
'לֵךְ טַל יִלְדוּתְךָ', מה טל זה פורח אף עוונותיך
פורחים, מה הטל הזה סימן ברכה לעולם, אף אתה
סימן ברכה לעולם. גג. לשון המדרש, רבי יוחנן
ורבי חנינא תרויהוון אמרי, בן ארבעים ושמונה שנה
הכיר אברהם את בוראו, ריש לקיש אמר, בן שלש
שנים הכיר אברהם את בוראו, מְנִינן עֲק"ב שמע

כִּי עֲוֹנוֹתַיִךְ פּוֹרְחִים, וְעֵינַי שָׁם בְּמַדְרֵשׁ
(למ, ח).

וְנִמְצָא שְׂאִינוּ כָּל כִּי שָׁבַח לְאַבְרָהָם,
שְׁתֵּרֵי אִינוּ נַעֲשֶׂה אֱלֹא כְּמוֹ בַּעַל
תְּשׁוּבָה, וְלֹא צְדִיק גָּמוּר. וְהָרִי זֶה דֹמָה לְבְּנֵי
שְׂנַעֲשֶׂה בּוֹ כֶּתֶם וְאַחַר כִּי הִסִּירוּ הַכֶּתֶם,
דְּמַפְלֵ מְקוֹם הַבְּנֵי אִינוּ חֲדָשׁ כְּמַתְחֵלָה.

זרע שְׂמִינִין הַמְּבֹאֵר

חולה שנתרפא נעשה בריא יותר מבתחילה,
וכתינוק שלא חטא מעולם

וְאִמְרִינָן – וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְדִּים מֵהַ
שֶׁאִמְרוּ בַּגְּמָרָא בְּפֶרֶק ד' דְּנִדְרִים (מא, א) ^ט,
אִין הַחֹלָה עוֹמֵד – מִתְּרַפָּא מִחֲלָיו עַד שֶׁשָּׁבַח
– טַבְעוֹ חוֹזֵר לִימֵי עֲלוּמִיו – לִימֵי נַעֲרֻיו.
וּפְרֵשׁ רַש"י, מֵאַחַר שֶׁחֵלָה וְנִתְרַפָּא
מֵהַחֹלִי, חוֹזֵר טַבְעוֹ לְהִיטֵי בְּרִיא וְחֻק
יֹתֵר מִמֶּה שֶׁהָיָה קִדְּם הַחֹלִי. וַיֵּשׁ אֲמִרִים,
שֶׁמָּה שֶׁאִמְרוּ שְׁחוֹזֵר לִימֵי עֲלוּמִיו, הֵינְנו
דְּנַעֲשֶׂה כְּתִינוּק שְׁנוֹלֵד שְׂלֹא טַעַם טַעַם
חֲטָא, פִּירוּשׁ, מִלְּבַד מֵהַ שְׁמוּחֲלִים לֹא עַל

ונראה כאילו עשה לו כנפים ופרח והלך לו,
כִּי עֲוֹנוֹתַיִךְ פּוֹרְחִים – פָּרַחוּ וְנִמְחַקוּ לְגַמְרֵי
כִּאִילוּ אֵינִם, וְעֵינַי שָׁם בְּמַדְרֵשׁ (לט, ח).

וְנִמְצָא מְבֹאֵר מִדְּבַרֵי הַמְּדַרְשׁ, שֶׁמָּה
שְׂדִימָה הַקְּב"ה אֶת עֲוֹנוֹתָיו לְטַל שְׁפוּרָה,
זֶה אִינוּ כָּל כִּי שָׁבַח לְאַבְרָהָם, שְׁתֵּרֵי אִינוּ
נַעֲשֶׂה אֱלֹא כְּמוֹ בַּעַל תְּשׁוּבָה – שֶׁשָּׁבַח עַל
עֲוֹנוֹתָיו, וְלֹא כְּמוֹ צְדִיק גָּמוּר – שֶׁלֹּא חֲטָא
מֵעוֹלָם ^ט. וְהָרִי זֶה דֹמָה לְבְּנֵי שְׂנַעֲשֶׂה בּוֹ
כֶּתֶם, וְאַחַר כִּי כִּיבְּסוּ אוֹתוֹ וְהִסִּירוּ הַכֶּתֶם
מִמֶּנּוּ, דְּמַפְלֵ מְקוֹם, הַבְּנֵי אִינוּ חֲדָשׁ
כְּמַתְחֵלָה – כְּבִגְד שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ כֶּתֶם כֻּלָּל ^ט.

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

תשובה שאינם צדיקים מתחילתם. נח. מדברי
רבינו נראה, שמה שדימה הקב"ה את העוונות לטל
שפורח, היינו לומר שכשם שהטל אף שהוא עצמו
עולה לשמים, מכל מקום נשאר רושם של לחלוות
ממנו בארץ, כך העוונות אף שעל ידי התשובה פרחו
ואינם עוד אצל אברהם, מכל מקום, עדיין נשאר מהם
איזה רושם אצלו. [נאלא שבזכות המילה גם רושם זה
נעלם, כפי שרבינו מבאר בהמשך]. נט. לשון
הגמרא, אמר רבי אלכסנדר אמר רבי חייה בר אבא,
אין החולה עומד מחליו עד שמוחלין לו על כל
עוונותיו, שנאמר (תהלים קג, ג) 'הסולח לכל עוונותיו
הרופא לכל תחלואותיו', רב המנונא אמר, חוזר לימי
עלומיו, שנאמר (איוב לג, כה) 'רוטפש בשרו מנוער
ישוב לימי עלומיו'. ס. ברש"י לפנינו (ד"ה
חוזר) כתב רק את הפירוש השני שרבינו מביא. ואילו

השנים הללו, אמר לו הקדוש ברוך הוא, 'לך טל
ילדותך', מה טל זה פורה, אף עוונותיך פורחים, ע"כ.
וסובר רבינו, שמה שכתוב במדרש 'ביום חילך', ביום
שכנסת אתה לי כל החיילות והאוכלוסין, הכוונה
לאותו יום שבו התנדב אברהם לרדוף את המלכים,
שאו נתכנסו כולם נגדו, וכפירוש השני שבמהרז"ו שם.
ונמצא שכל מאמר זה נאמר לאחר מלחמת המלכים.
נו. לשון הפסוק, 'עמך נבכת ביום חילך בהדרי קדש
מרחם משחר לך טל ילדתיך'. נז. בברכות (לד,
ב) נחלקו אמוראים האם במקום שבעלי תשובה
עומדין, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. ואף
להסובר שאומרים כן, כתב בספר הישר המיוחס לר"ת
(שער העשירי) ש'בעלי תשובה' היינו צדיקים גמורים
ששגגו באחד מהעבירות ועשו תשובה, שאז גדולה
מעלתם. אבל צדיקים גמורים, גדולה מעלתם מבעלי

וּמַעַתָּה נִחְזוּ אָנֹכִי שְׂפָאן בְּאַבְרָהָם הָיָה צָרִיף שְׁלוֹשׁ רְפוּאוֹת, אַחַת, מִכָּאֵב הַמִּילָה, וּמִזֶּה נִתְרַפָּא מַחֵם הַיּוֹם, דְּהַחֲמוּם מְעַלֵּי לַמִּכָּה, בְּדִאִיתָא בְּמַדְרָשׁ. וְהַשְּׁנִית, שְׁהָרִי הוּא הָיָה זָקֵן וְלֹא הָיָה בּוֹ כֹּחַ לְהוֹלִיד, כְּמוֹ שְׂאֲמָרָה שְׂרָה (בְּרֵאשִׁית י"ב) 'וְאֵדְנִי זָקֵן, מוֹחֵן וְלֹא

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

לביאה אך אינו יכול להוליד, וְלָזָה הוֹעִיל הַמְּלֹאךְ רְפָאֵל, שְׁהוֹסִיף בּוֹ כֹּחַ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהָיָה מְקוּדָם, כְּמוֹ שְׁעוֹשֶׂה לְשֹׂאֵר הַחֲוִלִּים, כְּפִירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן שֶׁל רִשְׁ"י הַנִּזְכָּר, שֶׁכַּשְׂמֵתְרַפָּא מִחֲלֵיו נַעֲשֶׂה יוֹתֵר בְּרִיא מִבְּחִילָה, וְעַל יְדֵי כֵן נַעֲשֶׂה אֲבֵרָה רְאוּי לְהוֹלִיד.

וְעוֹד הָיָה אֲבֵרָה צָרִיף לְרְפוּאוֹתָיו שֶׁל הַתְּקֵדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵף שֶׁלֹּאֵחֵר מִלַּחֲמַת הַמַּלְכִּים כִּבְר נִתְבַּשֵּׁר אֲבֵרָה אֲבִינוּ שֶׁהַקַּב"ה מַחֵל לוֹ עַל כָּל עוֹנוֹתָיו, מְכַל מְקוּם, עֲדִיין הָיָה כִּבְעַל תְּשׁוּבָה שֶׁנִּשְׂאָר בּוֹ רוּשׁ מִהַחֲטָא, וְכַדּוּגְמַת בְּגַד שֶׁכִּיבְסוּ מִמֶּנּוּ אֵת הַכֶּתֶם, שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה כְּבַגְד חָדָשׁ, וְהוּצָרָךְ עֲדִיין שְׁיַעֲשֶׂהוּ הַקַּב"ה כְּתִינּוּק שְׁלֵא טַעַם חֲטָא, כְּפִירוּשׁ הַשְּׁנִי שֶׁל רִשְׁ"י הַנִּזְכָּר, וְלֹא יִשְׂאָר בּוֹ אֵף רוּשׁ מִהַחֲטָא, וְהִיא הַרְפוּאָה הַשְּׁלִישִׁית, וְזֶה הָיָה לוֹ בְּזִכּוֹת הַמִּילָה^{סג},

כל עוונותיו, כמבואר בגמרא שם, אף לא נשאר בו שום רושם מחטאיו, וכדוגמת תינוק שנולד, שאין בו שום רושם של חטא^{סב}, עב"ל.

שלשה רפואות, לכאב המכה,

שיחזור לימי עלומיו,

ושיהיה כתינוק שנולד לענין החטא

וּמַעַתָּה נִחְזוּ אָנֹכִי – יֵשׁ לְהַתְּבוֹנֵן וְלִהְבִּין, שְׂפָאן בְּאַבְרָהָם הָיָה צָרִיף שְׁלוֹשׁ רְפוּאוֹת בְּשִׁלּוּשׁ דְּבָרִים שׁוֹנִים. הַרְפוּאָה הָאַחַת הִיא מִכָּאֵב הַמִּילָה, וּמִזֶּה נִתְרַפָּא מַחֵם הַיּוֹם, דְּהַחֲמוּם מְעַלֵּי – טוֹב וּמוֹעִיל לַמִּכָּה - לְרַפְאוֹת הַמְּכָה, בְּדִאִיתָא בְּמַדְרָשׁ שֶׁהוּבָא לְעִיל.

וְהַרְפוּאָה הַשְּׁנִית, שְׁהָרִי הוּא הָיָה זָקֵן, וְשׁוֹב לֹא הָיָה בּוֹ כֹּחַ לְהוֹלִיד, כְּמוֹ שְׂאֲמָרָה שְׂרָה (בְּרֵאשִׁית י"ב)^{סג} 'וְאֵדְנִי זָקֵן, וְדִרְשׁוּ בְּמַדְרָשׁ (בְּרֵאשִׁית י"ז) שֶׁאֲמָרָה שְׂרָה, שֶׁאֲבֵרָה מוֹחֵן וְלֹא פּוֹלֵט – שֶׁהוּא רְאוּי

ציִוּוּנִים וּמְקוּרוֹת

שהחולאים באים על האדם מפני חטאיו, והיסורים ממרקין עוונותיו, ועל ידי כן נעשה כתינוק שאין בו חטא. סב. לשון הפסוק, וְתַצַּחֵק שְׂרָה בְּקִרְבָּהּ לְאֵמֶר אַחֲרַי בְּלִתִּי הַיְתָה לִי עֲדָנָה וְאֵדְנִי זָקֵן. סג. יש לדקדק, הרי דברי רש"י הם בכל חולה,

הפירוש הראשון כתוב בר"ן (שם) [יצויין, כי פירוש רש"י הנמצא לפנינו הוא רק מיוחס אליו, אבל לא הוא כתבון]. אמנם בר"ן שבעין יעקב, מובאים שני הפירושים. סא. ע"פ עיון יעקב (על העין יעקב שם). ובמהרש"א (ח"א ד"ה אין החולה) פירש,

וְעַל זֶה נֶאֱמַר (יבמות מח, ב) גֵּר שְׁנַתְּנִיָּהּ, שְׁהִרְבֵּה גֵרִים יָבֹאוּ לְהִדְבֵּק בְּזֹאת אוֹת
 חֲבֵרִית, הוֹאִיל שְׁבֻזָּה נַעֲשִׂים כְּתִינוּק כְּתִינוּק
 וְזֶהוּ הַפֶּתַח שֶׁפֶתַח לַגֵּרִים, וְזֶהוּ שְׁלֹא טַעַם טַעַם חֲטָא.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

ידי המילה. וְזֶהוּ גַם מֵה שֶׁאִמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ, שְׁהִרְבֵּה גֵרִים יָבֹאוּ לְהִדְבֵּק בְּזֹאת אוֹת
 חֲבֵרִית, וְהַכוּוּנָה שֶׁהוֹאִיל שְׁבֻזָּה חֲבֵרִית
 מִלֵּה נַעֲשִׂים הַגֵּרִים כְּתִינוּק שְׁלֹא טַעַם
 טַעַם חֲטָא, וְלֹא נִשְׁאָר בֵּהֶם שׁוֹם רוֹשֵׁם
 מֵעוֹנוֹתֵיהֶם, עַל כֵּן יִתְרַבּוּ הַגּוֹיִם שְׂרוּצִים
 לְהַתְּגַיֵּר, אִף שִׁיִּצְטָרְכוּ לִסְבוּל אֶת צַעַר
 הַמִּלְּהָ¹⁰. וּמִיּוֹשְׁבֵי דְבְרֵי הַמִּדְרָשׁ¹⁰.

וְעַל זֶה נֶאֱמַר בַּגְּמָרָא (יבמות מח, ב)¹⁰, גֵּר
 שְׁנַתְּנִיָּהּ, כְּקַטָּן שְׁנוּלָד דְּמִי - שֶׁלֹּא חֲטָא
 מִימֵי וְאִין בּוּ שׁוֹם רוֹשֵׁם שֶׁל חֲטָא¹⁰.
 שֶׁאַחֲרֵי הַמִּלְּהָ, נַעֲשֶׂה כְּצִדִּיק גַּמּוֹר שֶׁלֹּא
 חֲטָא מֵעוֹלָם, וְנִדְמָה לְבַגְד חֲדָשׁ לְגַמְרֵי¹⁰.
 'פֶּתַח לַגֵּרִים' שִׁידְעוּ שְׁבֻזָּת הַמִּלְּהָ לֹא
 יִשְׁאָר בֵּהֶם אִפִּילוּ טַעַם חֲטָא
 וְזֶהוּ הַפֶּתַח שֶׁפֶתַח אַבְרָהָם לַגֵּרִים עַל

צִיּוּנִים וּמְקוּרֹת

נח, רבי יוסי אומר, גר שנתגייר כקטן שנולד דמי
 [ובודאי שאינם נענשים על העבר], אלא מפני מה
 מעוניין, לפי שאין בקי אין בדקדוקי מצות כישראל.
 סה. בביאור ענין גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ראה
 לשון הלבוש ("יד" סימן רסט ס"א) שכשמקבל עליו
 עול תורה ומצוות, ודאי נעברה עליו רוח ממרום רוח
 חדש, רוח קדישא נשמתא חדתא, ונעשה איש אחר
 וכאילו נוצר ונולד בו ביום דמי. והאלשיך (ויקרא יט,
 לג) כתב בטעם שהוא כקטן שנולד, כי בהתגייר
 מקנים בו מן השמים נפש חדשה מתחת כנפי השכינה
 וכו'. וראה עוד שו"ת דובב מישרים ("ח"א סימן קלו
 ד"ה והנ"ל) מש"כ שכשנתגייר נשתנה גופו כגוף
 חדש וכקטן שנולד דמי. סו. ראה מה שכתבו
 בענין זה, בפרשת דרכים (דרך האתרים, דרוש ב),
 וערוך לנר (כריתות ט, א בתוס' ד"ה כי).
 סז. ביאור דברי רבינו, שמתחילה היו הגרים
 מתפחדים להתגייר, לפי שחששו שיענשו על
 עוונותיהם הקודמים, או שלכל הפחות ישאר בהם
 רושם של חטא, וכפי שהתבאר לעיל, ולכן מיעטו
 הנכרים להתגייר. אמנם לאחר שנימול אברהם
 והתבשר שבזכות זה נעשה כתינוק שנולד ולא נשאר
 בו אפילו טעם חטא, נפתח פתח לגרים והם התרבו.
 והיינו שחידש רבנו שיש חילוק בין הגרים שנתגיירו
 לפני שנימול אברהם, לבין הגרים שנתגיירו לאחר
 שנימול, שלאחר שנימול, ע"י המילה נעשים כקטן
 שנולד, בודאי יש בזה בשרה גדולה לגרים שמעתה

שנעשה כקטן שנולד, ואם כן, מה היתה מעלת זכות
 המילה והחולי שבה, יתירה משאר חולה. ויש לבאר
 לפי פירוש המהר"ל בחידושי אגדות (שם ד"ה עד)
 בדברי הגמרא, שהחולה חוזר לבריאותו על ידי שגופו
 חוזר להיות כבראשונה, שאל"כ לא היה חוזר
 לבריאותו לאחר שנפסד טבעו. ומאחר שחוזר להיות
 כבראשונה, בזה מוחלין לו כל עונותיו כאשר חוזר
 לקדמותו שהרי קדמותו היה בלא חטא. ומבואר
 מדבריו, שמדובר דווקא בחולה שגופו נפסד ונשתנה,
 ואם כן, בחולי של המילה אינו כן, ובשאר בני אדם
 אין אומרים שנעשה כקטן שנולד כשמבריא מחולי
 שהוא כעין חולי המילה, ורק אצל אברהם נתחדש
 שבזכות מצות המילה, ריפאו הקב"ה מחולי המילה,
 כאילו היה חולי שנשתנה גופו, ומעלה זו בריפוי
 חולי המילה, נכללת במה שהגר נחשב כקטן שנולד.
 ועוד נראה לבאר, שאכן בכל חולה נאמר כן, אלא
 שהדבר תלוי לפי זכויותיו, ואם אינו זכאי לבוא
 למעלה זו, אינו מתרפא, ולגבי אברהם מחמת זכות
 המילה זכה לכך שירפאו השי"ת להיות כקטן שנולד.
 ומסיים רבנו שזה נכלל במה שאמרו חז"ל גר
 שנתגייר כקטן שנולד, כי בזכות המילה זוכה להיות
 כקטן שנולד גם בענין זה שכשמרפאו השי"ת מנקה
 אותו מן החטא ממש כמו קטן שנולד.
 סד. לשון הגמרא, תניא, רבי חנניא בנו של רבן
 גמליאל אומר, מפני מה גרים בזמן הזה מעוניין
 ויסורין באין עליהן מפני שלא קיימו שבע מצות בני

וְהָאֵי דְנִקְטָה הַלְשׁוֹן שֶׁל 'זֹאת אוֹת
הַפְּרִיט', וְלֹא אָמַר יְבוֹאוּ לְהַדְבֵּק
בְּשִׁכְנֵיהָ אוֹ בְּיִשְׂרָאֵל, אֲפֹשֶׁר שְׁיִרְמֹזוּ
שִׁיתְעֲלוּ עַל כָּל הַמְקַטְרָגִים, שֶׁלֹּא יוֹכְלוּ
עוֹד לְהִזְיֵק לָהֶם, שֶׁהָרִי סְמָא"ל וְלִילִי"ת
גִּימְטְרִיא תְרִי"א, וּמִלַּת בְּרִי"ת הוּא תְרִי"ב.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְבוֹאָר

חלק מעם ישראל. אֲפֹשֶׁר שְׁיִרְמֹזוּ
הַמְדַרְשׁ, שֶׁבְּזִכּוֹת מִצּוֹת בְּרִית מִלֵּה
יִתְעֲלוּ הַגְרִים מֵעַל כָּל הַמְקַטְרָגִים, שֶׁלֹּא
יִכְלוּ עוֹד לְהִזְיֵק לָהֶם^ט, שֶׁהָרִי שְׁנִי
הַמְזִיקִים הַגְּדוֹלִים, סְמָא"ל - שֵׁם שֶׁל

בזכות המילה יתגברו הגרים על כל המקטרגים
וְהָאֵי דְנִקְטָה הַמְדַרְשׁ, הַלְשׁוֹן שֶׁל
הַרְבֵּה גְרִים בָּאִים לְהַדְבֵּק בְּזֹאת אוֹת
הַפְּרִיט', וְלֹא אָמַר שִׁיבֹאוּ גְרִים לְהַדְבֵּק
בְּשִׁכְנֵיהָ, אוֹ לְהַדְבֵּק בְּיִשְׂרָאֵל - לְהִיּוֹת

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

טומאת עכו"ם, והטבילה נותנת עליו קדושת ישראל.
ויש להעיר, שברביד הזהב (פרשת לך בפסוק ואת
הנפש) כתב, שהלימוד שהוא 'כקטן שנולד' הוא
מהפסוק והנפש אשר עשו בחרן. ולכאורה הוא
שלא כדברי רבינו, שרק לאחר המילה נעשה כקטן
שנולד, אבל בגרים שנתגיירו ע"י אברהם ולא מלו
עצמם ורמוזים בפסוק 'הנפש אשר עשו בחרן', לא
היו נחשבים כקטן שנולד. ובעיקר דברי רבינו, יש
להוסיף ולציין שבפרשת דרכים (דרך האתרים דרוש
א') כתב, שהדין 'כקטן שנולד' נתחדש רק בגירות
שלאחר מתן תורה. סח. סיכום הדרוש בקצרה.
א. לידי ביתו של אברהם, התרפאו מהמרגלית
שהיתה תלויה בצוארו, ולא הוצרכו לרפואה אחרת.
ב. אברהם לא רצה להסתכל במרגלית, לפי שרצה
לסכול את הצער של מצות המילה. ג. אם אברהם
היה מתרפא מיד, לא היתה המילה נחשבת כנסיון.
ד. אברהם הווקק לשלשה מיני רפואות. חום היום
ריפא אותו מכאב המכה. המלאך רפאל החזיר לו את
כח ההולדה. והקב"ה בעצמו כשכא לרפאותו עשאו
בזכות המילה כתינוק שאין בו שום רושם של חטא.
ה. על ידי המילה זכה שנעשה אברהם כתינוק שאין
בו שום רושם של חטא, ובוזה נפתח פתח לשאר גרים
שירצו להתגייר, כי נודע להם שימחק כל העבר כלא
היה ממש, וכמי שעתה נולדו. סט. צ"ב כוונת
רבינו, שנראה שהמקטרגים רוצים להזיק את הגרים
מפני שנתגיירו. ואפשר שהכוונה לפי המבואר
במקובלים (ראה עשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו,
מאמר אם כל חי ח"ג סימן ח. וראה זכר דוד מאמר
א' פצ"א, שהביא מדברי המקובלים בזה), שנסמות

יבואו ביותר להתגייר. וראה כעין דברי רבינו
ביישוב כוונת המדרשים הנ"ל, בעבודת ישראל
(בפרשתינו ד"ה והוא) וז"ל, 'ומסתמא המתקרבם אל
אברהם למדו אורחותיו גם כן לעשות תשובה
בשמעם ממנו תנחומי הקדוש ברוך הוא 'טל ילדותך',
כי שני הילדות שלא ידע את בוראו, הם כטל לשנים
הטובות הבאות, והם היו הגורם להיות בעל תשובה
כל ימיו, ועל ידי זה נתחזקו כל בעלי עבירות לשוב
אל ה', מאחר שראו שהבורא ימינו פתוחה לקבל
שבים. ועיין שם שרמזו כן בדברי המדרש.
מפשטות דברי רבנו נלמד שמה שאמרו גר שנתגייר
כקטן שנולד, זהו רק מחמת המילה, ולא מחמת עצם
הגירות. שהרי גם קודם שملו עצמם נעשו גרים
גמורים, וכמו שמשמע מדברי רבנו, וכן הבאנו לעיל
בהערה מדברי הפרשת דרכים והאחרונים, לגבי
הגרים שגיירו אברהם ושרה. ויש לברר, אם לפי זה
גר שנתגייר ומאיזה טעם לא מל עצמו, לא יהיה
נחשב כקטן שנולד. ויל"ע. 'אולם יתכן שאכן מי
שאינו יכול למול עצמו אי אפשר לו להתגייר, ועיין].
אולם יש לפרש לפי משמעות דברי רבנו, שעתה אחר
המילה של אברהם, כשכא הקב"ה לרפאותו נתחדש
דבר זה, ולכן תלה דבר זה במילה. אולם אפשר
שחידש הקב"ה כן עתה כשנעשה גירות בשלימות
ממש, ולעולם מכאן ואילך כל גר שמתגייר נחשב
כקטן שנולד. והנה בעיקר מהות המילה ושייכותו
לגירות, יש שכתבו, שהיא להסיר הטומאה, ראה
באורך בזכר דוד (מאמר א' פצ"א) שהביא מדברי
המקובלים בזה, וכן ביארו בבנין ציון (שו"ת סימן
צא) ובגליוני הש"ס (יבמות מו, א), שהמילה מסיר

זָרַע שְׁמֻשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

קליפה רעה, והוא שרו של שעיר^א, והוא הזכר שבקליפה^ב, וְלִילִי"ת - אם השדים^ג, והיא הַנְּקִיבָה שבקליפה^ד, גִּימְטְרִיא של שניהם יחד^ה הוא תרי"א^ו, ומִלַּת 'פְּרִי"ת' הוא גימטריא תרי"ב, שהוא אחד יותר, והרי זה רומז שעל ידי 'אות הברית', מתגבר כח הקדושה על כח הקליפות.

ציזנים ומקורות

(להרמ"ז, אות תריא) וראה עוד בפירוש הרמ"ז על הזוהר (ח"ד רעה, א ד"ה פקודא בתר דא). עד. בספר עפריה דאברהם (דרוש א' לגאולת עולם) כתב כדברי רבינו זו"ל, כי שומר הברית נקרא צדיק ואין ס"מ שולט בו, שהרי מצינו מה שאמרו רז"ל, בראתי לו תורה תבלין. ואני בעוניי אמרתי, מצות המילה היא חמורה הרבה, שהרי ס"מ ובת זוגיה לילי"ת, עולים למנין תרי"א, ותורה גם כן תרי"א, וזהו שאמרו (קידושין ל, ב) בראתי לו תורה תבלין, מה שאין כן ברי"ת - עולה תרי"ב, אחד יותר על ס"מ ובת זוגיה, אשר על כן שומר הברית אינו מתפחד מהנזכר, ונצול מיום הדין בשביל חותם שעליו תם ונקי.

הגרים הם מישראל, אלא שנדחו ונפלו לקליפות, והם חוזרים לקדושת ישראל [שלא כדעת המקובלים, שהם נשמות הגויים בתחילתן, שנתערבו בהם ניצוצי הקדושה], וכיון שהם יוצאים מרשות הסיטרא אחרא, היא רודפת אחריהם ורוצה להזיקם. ע. ע"פ זוהר (ח"ג קצב, ב) זו"ל, 'זורח משעיר למו' משעיר ממש, דא סמא"ל'. עא. מצודת ציון (ישעיהו לד, יד). עב. בעץ חיים (שער לו פ"ב) כתב, 'הנוקבא דזעיר אנפין דקליפה דאצילות, היא לילי"ת אשת סמא"ל'. עג. במדרש תלפיות (אות י' ענף יצר הרע) כתב בשם לב אריה (פרשת פקודי דף סח, ב) זו"ל, מצאתי כתוב דלילי"ת וסמא"ל הוא מספר תרי"א, שהוא יצר הרע וכו'. וכן כתב ברמ"ז הרומ"ז

לומד בתורת זרע שמשון

רוצה להבין יותר?
 מעונין לשמוע ווארט קולע
 בענייני הפרשה?
 רעיון קצר ונפלא בענינים אחרים?
 שיעור תמציתי על דרוש שלם?

בלשון הקודש * באידיש
 באנגלית * בצרפתית

קול זרע שמשון

ארץ ישראל
02-80-80-600

ארה"ב
716-229-4808

לונדון
0333-300-2515